

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**TRAFİK SİGORTASINDA SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Öner ŞENTEPE

İSTANBUL 2008

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK BÖLÜMÜ**

**TRAFİK SİGORTASINDA SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Öner ŞENTEPE

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY

İSTANBUL 2008

ÖZET

Trafik Sigortasında Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri

Öner ŞENTEPE

Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY

Şubat 2008, 83

Sigorta ettirenin görevleri kanunda tahditi olarak belirlenmemiştir. Sigorta genel şartları gereğince yeni bir takım görevler sigorta ettirene yüklenilebilmektedir. Ticaret Kanunumuza ve Karayolları Trafik Kanunumuza göre sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin kuruluşu aşamasında, sözleşmenin devamı esnasında rizikonun ağırlaşması ve rizikonun gerçekleşmesini ihbar görevi vardır. Sigorta ettirenin borcu ise prim ödeme borcudur. Bu sayılan görevler haricinde hasar azaltıcı önlem alma ve sigorta genel şartlarında belirlene diğer görevleri yapma yükümlülüğü vardır.

Ticaret Kanunumuza göre sigorta ettiren sözleşmenin kuruluşundaki ihbar görevini yerine getirmese 1290. madde gereğince sigortacı sözleşmeden cayabilir. Trafik sigortasında ise sigorta ettiren sürprimi ödemez ise sigortacı sözleşmeyi fesheder. Sözleşme devam ederken rizikoda bir ağırlaşma olursa ticaret kanununa göre sigortacı sözleşmeyi feshedebilir. Trafik sigortasında yine sürprime göre fesih olabilir. Rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle ihbar göreviyle hasar azaltıcı önlemleri alma görevini sigorta ettiren kasıtlı olarak yerine getirmese 1292. madde gereğince sigorta ettiren sigorta himayesinden yararlanamaz. Trafik sigortasında ise sözleşmeden yararlan üçüncü kişilere bu durum ileri sürülemez. Sigortacı zarar ve ziyanda artış olursa rucu davasını sigorta ettirene açabilir. Görev ihlalleri trafik sigortasında zarar gören üçüncü kişilere hiç bir zaman ileri sürülemez. Bu durum mali sorumluluk sigortasının mahiyetiyle çatışır.

Anahtar Kelimeler: İhbar, Fesih, Prim, Genel Şartlar, Kötü Niyet

ABSTRACT

The obligations And Liabilities Of Insured Under Traffic Insurance

Öner ŞENTEPE

Bahçeşehir University Institute of Social Sciences Private Law Master Program

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY

February 2008, 83

Liabilities of insured are not enumerated in law. Some new liabilities can be imposed on insured in accordance with insurance general stipulations. according to Commercial Law and Motorway Traffic Law insured is obligated to notify occurrence of risk and aggravation of risk at the making of and fulfilling of contract. Obligation of insured is payment of insurance premium. Beside these mentioned liabilities, insured is obligated to take necessary precautions to minimize damage and to fulfill other obligations stipulated in insurance general stipulations.

According to commercial law if insured fails to fulfill obligation to inform at the making of contract, then insurer have right to rescind. Under traffic insurance if insured fails to pay first premium insurer has right to dissolve the contract. If risk is aggravated during fulfillment of contract insurer has right to dissolve contract according to commercial law. Once more under traffic insurance there can be dissolution in case of failing to pay first premium. If insured fails to take necessary precautions for minimizing of damage intentionally by failing obligation to notify then insured can not enjoy insurance protection according to article 1292. Under traffic insurance this can not be asserted to third persons benefiting insurance contract. Insurer can revoke to insured in case of increase in damages. Failures to fulfill obligations can never be asserted to third persons under traffic insurances. Otherwise will be conflicting with nature of financial liability insurance.

Key words: Natification, Dissolution, Premium, General Stipulations, Bad faith.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR CETVELİ	IX
1. GİRİŞ	1
2. KARAYOLLARI TRAFİK SİGORTASINA GENEL BAKIŞ	3
2.1. KARAYOLLARI TRAFİK SİGORTASININ FAYDALARI.....	3
2.2. TRAFİK SİGORTASININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	4
2.2.1. Sigorta Sözleşmesinin Tasnifi	4
2.2.1.1. Özel Sigortalar-Sosyal Sigortalar	4
2.2.1.2. Mal Sigortası, Can Sigortası, Denizcilik Sigortası	5
2.2.1.3. Zorunlu Sigortalar-İsteğe Bağlı Sigortalar.....	5
2.2.1.4. Zarar Sigortası-Meblağ Sigortası	5
2.2.2. Mali Sorumluluk Sigortasının Hukuki Niteliği.....	5
2.2.3. Trafik Sigortasının Hukuki Niteliği	6
2.3. TRAFİK SİGORTASININ TARAFLARI	6
2.3.1. Sigortacı	7
2.3.2. Sigorta Ettiren (İşleten).....	8
2.3.2.1. İşleten Kavramı:.....	9
2.3.2.1.1. Araç Sahibi	10
2.3.2.1.2. Motorlu Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan	11
2.3.2.1.3. Motorlu Aracın Uzun Süreli Kiracısı, Ariyet ve Rehin Alanı	11

2.3.2.2. Farazi İşletenler	12
2.3.2.2.1. Motorlu Araçla İlgili Olarak Mesleki Faaliyette Bulunanlar	12
2.3.2.2.2. Motorlu Araç Yarış Düzenleyicileri	13
2.3.2.2.3. Çekicinin İşleteni	14
2.3.2.2.4. Devlet ve Kamu Tüzel Kişilerine Ait Araçlar.....	14
2.3.2.2.5. Motorlu Aracı Çalan ve Gasbeden Kişiler.....	14
2.3.3. Sigortalı	15
2.4. TARAFLARIN BORÇ ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ	16
3. SÖZLEŞMENİN KURULUŞU AŞAMASINDA SİGORTA ETTİRENİN İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ	18
3.1. AMAÇ	18
3.2. HUKUKİ NİTELİĞİ	4
3.3. KONUSU ve KAPSAMI	5
3.4. USULÜ	6
3.5. YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ ve SONUÇLARI	8
3.5.1. Genel Olarak	8
3.5.2. Cayma Hakkı	8
3.5.2.1. Hukuki Niteliği	9
3.5.2.2. İçeriği	9
3.5.2.3. Yapacak Kişi ve Muhatap	10
3.5.2.4. Kullanma Zamanı ve Şekli	10
3.5.2.5. Kusur-İlletbağı	11
3.5.3. Caymanın Sonuçları	11
3.5.3.1. Sigorta Ettiren İyiniyetli İse	12

3.5.3.2. Sigorta Ettiren Kötüniyetli İse.....	13
3.5.4. Primin Yükseltilmesi Yoluyla Sözleşmeye Devam (Sürprim)	13
4. PİRİM ÖDEME BORCU	15
4.1. PRİM NEDİR.....	15
4.2. TRAFİK SİGORTASINDA PRİM.....	16
4.3. PRİMİN TESPİTİNİ YAPAN MAKAM	17
4.4. BORÇLU (İŞLETEN)	19
4.5. PRİMİN ÖDEME YERİ, ŞEKLİ ve ZAMANI	19
4.6. SİGORTA PRİMİNİN ÖDENMEMESİNİN SONUÇLARI.....	22
4.6.1. Sigorta Himayesi.....	22
4.6.2. Temerrüd.....	22
4.7. PRİM ÖDEME BORCUNUN SONA ERMESİ	24
5. SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDEKİ İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ ve İŞLETENİN DEĞİŞMESİ	26
5.1. GENEL OLARAK	26
5.2. SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDE İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KONUSU	28
5.3. SÖZLEŞME SÜRESİNCE İHBAR GÖREVİNİN YERİNE GETİRİLMESİNDE SÜRE VE ŞEKİL	31
5.4. SÖZLEŞME SÜRESİNCE İHBAR GÖREVİNİN YERİNE GETİRİLMEMESİ ve HUKUKİ SONUÇLARI	32
5.5. İŞLETENİN DEĞİŞMESİ.....	34
5.5.1. Genel Olarak	34
5.5.2. sigorta Sözleşmesinden Doğan Hak Ve Borçların İntikalinin Sigortalı Malın Mülkiyetindeki Değişikliğe Tabi Tutulmasının İsabetli Olup Yolmadığı.....	36

5.5.3. Trafik Sigortasında Durum	37
6. RİZİKONUN GEREKLEŞMESİ DURUMUNDA İHBAR VE SİGORTA ETTİRENİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	40
6.1. RİZİKO GERÇEKLEŞMESİ HALİNDE İHBAR YÜKÜMLÜĞÜ	40
6.1.1. Riziko Kavramı.....	40
6.1.2. Rizikonun Gerçekleştiğini İhbar Görevi	42
6.1.2.1. İhbarla Yükümlü Kişi.....	42
6.1.2.2. İhbarın Süresi ve Şekli.....	44
6.1.3. Rizikonun Gerçekleştiğini İhbar Görevinin İhlali.....	45
6.2. SİGORTA ETTİRENİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ	47
6.2.1. Koruma Tedbirlerini Alma.....	47
6.2.1.1. Görevin İfası.....	47
6.2.1.2. Koruma Tedbirlerini Alma Görevinin İhlalinin Sonuçları.	48
6.2.2. Sair Görevler	49
EK.....	56
KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI (TRAFİK SİGORTASI) GENEL ŞARTLARI	57
ÖZGEÇMİŞ.....	84

KISALTMALAR CETVELİ

BATIDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
c.	: cümle
dn.	: dipnot
E.	: Esas
fk.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTK	: Karayolları Trafik Kanunu
KZMSSGŞ	: Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
md.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
SK	: Sigortacılık Kanunu
SMK	: Sigorta Murakabe Kanunu
SVG	: İsviçre Karayolları Trafik Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TSGŞ	: Trafik sigortası Genel Şartları
vb.	: ve benzeri
ZMSS	: Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

1. GİRİŞ

Sanayileşme hareketiyle birlikte makinenin toplum hayatında önem kazanmasıyla motorlu araçların kullanılmasından dolayı kazalarda oldukça artışlar olmuştur. Ülkemizde motorlu araç sayısının artışına bağlı olarak trafik kazaları çoğalmıştır. Araçlardaki teknolojik gelişmelerle birlikte ülkemizdeki eğitim noksanlığı da trafik kazalarının artışında etken olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra artan trafikten dolayı, kara yollarında can ve mal güvenliğinin sağlanması bütün dünya için önemli bir sorun haline gelmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda motorlu araç işletenler için zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırımları çözüm yolu olarak bulunmuştur. Önceleri zorunlu mali sorumluluk sigortasının kapsamı dar tutulmuş iken daha sonra sorumluluk genişletilmiştir.

Zorunlu mali sorumluluk sigortasında trafik kazası sonucu meydana gelmiş olan zararın paylaşılması birçok açıdan fayda sağlamıştır. Zararın yükü bir kişi yerine birden fazla kişi tarafından paylaşılırsa, kazanın etkileri hafiflemektedir. Buna bağlı olarak da hukuki ihtilafların azalmasına katkıda bulunmaktadır. Bazı kazalar çok büyük zararlara yol açabilmektedir. Kazaya uğrayan ve kazaya sebebiyet veren kişiler ekonomik açıdan çok güçsüz olabilmektedirler. Bu durumda trafik kazalarından oluşan zararların ödemesini sağlayacak hukuki düzenlemeler önem arz etmektedir. Zorunlu mali sorumluluk sigortası yani, trafik sigortası bu durumu düzenlemektedir. Trafik Sigortası, aracın işletilmesi sırasında, üçüncü kişilere verilecek zararları tazmin etmektedir. Araç kullananları ve işletenleri tazminat sorumluluğu açısından koruma altına aldığı için trafik sigortasının sosyal yönü ağır basmaktadır. Bu yönüyle kamu düzeninin korunmasında katkıda bulunmaktadır. Kamusal yönü oldukça ağır olan ve yasal olarak yapılması mecburi olan trafik sigortası da diğer sigorta sözleşmeleri gibi bir sigorta sözleşmesidir. Yapmış olduğumuz bu yüksek lisans tez çalışmasında trafik sigortası sözleşmesinin taraflarından olan sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri incelenmeye çalışılmıştır. Tez Konusu incelenirken Türk Ticaret Kanunu, 2918 Sayılı Karayolları Trafik

Kanunu ve Trafik Sigorta Genel Şartları incelenmek suretiyle sigorta ettirenin yükümlülükleri anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yeni bir düzenleme olan 5684 sayılı Sigortacılık Kanununa da değinilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde Trafik Sigortası genel olarak incelenmiş, hukuki niteliği ve tarafları hakkında genel bilgiler verilmiş olup, ayrıca tarafların borç ve yükümlülükleri anlatılmıştır.

Diğer bölümlerde ise sigorta ettirenin sigorta ettirirken ihbar yükümlülüğü, prim ödeme borcu riskin ağırlaşması, işletenin değişme ve rizikonun gerçekleştiği ihbar yükümlülüğü ve sigorta ettirenin diğer yükümlülükleri anlatılmıştır.

2. KARAYOLLARI TRAFİK SİGORTASINA GENEL BAKIŞ

2.1. KARAYOLLARI TRAFİK SİGORTASININ FAYDALARI

TTK 1263/1'e göre sigorta sözleşmesiyle sigortacı, sigorta ettirenden aldığı prim karşılığında o kişinin parayla ölçülebilir bir menfaatine zarar verebilecek bir riskin oluşması halinde tazminat ödemeyi taahhüt etmektedir. Mali Sorumluluk Sigortası da; sigorta ettirenin kendi açısından üçüncü kişilere ödeme zorunda kalacağı tazminat bedeli sonunda malvarlığının eksilmesini korumaktadır. Ayrıca üçüncü kişilerin tazminatlarını almalarını sağlamaktadır. Bu amaç trafik sigortalarında öne çıkmaktadır¹.

Motorlu araçların kullanılmasından doğan zararlar ağır yaralanma ve ölüm durumunda tam bir yıkım olmaktadır. Trafik kazasının hiç olmazsa maddi sonuçlarını biraz olsun hafifletmek için zararların ödenmesini sağlayacak hukuki düzenlemelere ihtiyaç vardır. Karayolları Trafik Kanununu düzenlediği trafik sigortası bu düşünceden hareket eder ve sosyal devlet ilkesinin bir uygulaması olarak iktisaden zayıf olanları korumayı amaçlayan sosyal sigortalara yakınlaşır².

Trafik sigortasına bu durumun sonucu olarak limitleri dahilindeki sigorta miktarlarına sosyal hizmet ve yardım amacı niteliği öne çıkmakta sigorta ettirenin malvarlığında oluşabilecek azalmayı güvenceye alınması ikinci planda kalmaktadır. Trafik kazalarında zarara uğrayanların zararı, toplum içinde zarar olduğundan bu kişilerin zararlarının tazmini topluma da fayda sağlamaktadır³.

¹ Türk Hikmet Sami: Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası ve İzinsiz Kullanmalar, BATIDER C.VI. Ankara, 1972, Sh. 344; Adal Erhan: Trafik Kazalarında Akit Dışı Sorumluluk, İstanbul, 1963, sh. 67.

² Türk, sh. 344-345.

³ Vural Güven: Trafik Sigortası, Ankara, 1981, Sh. 10; İmre Zahit: Motorlu Taşıtların Mecburi Mesuliyet Sigortası ve Kapsamı (Bildiri), Trafik Sigortası V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Akara, 1975, Sh. 262.

Trafik sigortasının sosyal yönü yanında devlet tarafından bu sigortanın yapılmasının zorunlu sayılması, devletin kontrolü ve müdahalesi tarafları rahatlatmaktadır⁴.

Trafik sigortasında aracın işleteni, aracını sigorta ettirmekle hukuken sorumlu olma riskine karşı kendini güvenceye almakta ve zararın sigorta tarafından ödenmesiyle malvarlığını azalmaya karşı korumaktadır⁵.

Zararın sigorta şirketince ödenmesi nedeniyle aracı işletenlerin zararı sigorta şirketi ödeyecek diye riskin gerçekleşmesini arttırabilecekleri akla gelebilir. Alınacak hukuki tedbirlerle bu durumun önüne geçilebilir. Sistemin tüm yararlarından bu düşünceden dolayı vazgeçilemez. Ayrıca cezai yaptırım düşünülebilir⁶.

Trafik Sigortasının, kazaya uğrayanlar ve yakınları, kazayı yapan araç kullanan ve işletenler açısından ve dolayısıyla toplum menfaatleri bakımından çok büyük yararları vardır⁷.

2.2. TRAFİK SİGORTASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Trafik Sigortasını hukuki niteliğini incelemeyen önce sigorta sözleşmelerin ayrımlarını yapmak daha sonra trafik sigortasının hangi sigortaya dahil olduğunu belirlemek gerekir.

2.2.1. Sigorta Sözleşmesinin Tasnifi

Sigorta sözleşmeleri çeşitli yönlerden sınıflandırılmaktadır.

2.2.1.1. Özel Sigortalar-Sosyal Sigortalar

Kişilerin TTK hükümleri gereğince ekonomik ve bedeni menfaatlerini teminat altına almak amacıyla akdettikleri sözleşmeler özel sigortalardır. Bazı statüde bulunanların

⁴ Adal Erhan: Motorlu Taşıtların Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası, İÜHFİM, CXXX, İstanbul, 1965, Sh. 2.

⁵ Vural, Sh. 11, İmre, Sh.263.

⁶ Vural, Sh. 11.

⁷ Vural, Sh. 11.

kamu yararı yönünden gerekli görüldüğü için kanunla sigorta kapsamına alınırlar. Bu sigortalarda Sosyal Sigortalardır⁸.

2.2.1.2. Mal Sigortası, Can Sigortası, Denizcilik Sigortası

TTK sigorta sözleşmeleri mal sigortası, can sigortası ve denizcilik rizikolarına karşı sigortalar olmak üzere ayrılmıştır⁹.

2.2.1.3. Zorunlu Sigortalar-İsteğe Bağlı Sigortalar

Sigorta sözleşmesini yapmak tarafların serbest iradelerine bağlı ise isteğe bağlı, sigorta sözleşmesi yapmak kanuni bir zorunluluk ise zorunlu sigorta vardır¹⁰.

2.2.1.4. Zarar Sigortası-Meblağ Sigortası

Yukarıda açıklandığı üzere TTK sigortalar mal sigortası, can sigortası ve denizcilik rizikolarına karşı sigorta olarak ayırmıştır. TTK'daki ilgili maddeler incelendiğinde tam bir mahiyet farkı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle sigorta sözleşmeleri zarar sigortası (somut olarak) ve meblağ sigortası (soyut) olarak ikiye ayrılmıştır. Zarar sigortası da aktif ve pasif sigortası olarak ikiye ayrılmaktadır¹¹.

2.2.2. Mali Sorumluluk Sigortasının Hukuki Niteliği

Tatbikatta zarar sigortasının bir dalı olan pasif sigortasının en önemli nevi mali mesuliyet sigortasıdır. TTK'da mali mesuliyet sigortası yeterli şekilde düzenlenmemiştir. Sadece yangın, kaza, hırsızlık sigortasında mesuliyet sigortasına dair birer madde vardır. (m.1309, 1310, 1320 ve 1335)¹²

Mali Mesuliyet Sigortasının niteliğini belirlemek için unsurlarını belirtmek gerekmektedir. Bu sigortada zarar gören şahsın tazminat talebine karşı sigortacı sigorta himayesi sağlamaktadır. Sigortacı sigorta ettirene tazminat sebebiyle

⁸ Kubilay Huriye: Uygulamalı Sigorta Hukuku, İzmir, 2003, Sh.4.

⁹ Kender Rayegan: Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2005, Sh.139.

¹⁰ Kubilay, Sh. 5.

¹¹ Kender, Türkiye Hususi Sigortalar Hukuku, Sh. 140-141.

¹² Kender, Türkiye Hususi Sigortalar Hukuku, Sh. 143.

meydana gelebilecek yükümlülüklerden kurtarmaktadır. Sigortacı sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelebilecek azalmayı karşıladığına göre zarar sigortasıdır¹³.

2.2.3. Trafik Sigortasının Hukuki Niteliği

Trafik sigortasının hukuki niteliğini, mali mesuliyet sigortalarının hukuki niteliğinden soyutlayamamaktayız. Trafik sigortası da akdi ilişki sigorta ettiren ve sigortacı arasında oluşur. Trafik sigortası ile sigorta ettiren mal varlığında oluşabilecek bir azalmayı güvence altına almaktadır.

Bu sigortanın sosyal amacı gözden kaçırılmamalıdır. Trafik Kanununun 93. maddesi gereğince sigorta güvencesi altına alınması gereken en az tutar. Hazine müsteşarlığına bağlı olduğu bakanlıkça belirlenmektedir. Bu yetkinin bakanlığa verilmesi uyarlamaların hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır.

Trafik sigortası pasif sigortası şeklinde bir zarar sigortası olup, mecburi bir sigortadır.(KTK 91).

2.3. TRAFİK SİGORTASININ TARAFLARI

KTK'nun 91 ve 101. maddelerinde zorunlu mali sorumluluk düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu sigortanın amacı, trafik kazaları nedeniyle üçüncü kişilerin uğrayacakları zararları kolayca temin edebilmesi olduğu gibi, zarardan sorumlu olan kişilerin kaza riskine karşı ekonomik bakımdan korunmasıdır. KTK 91/I göre; motorlu araç işleteni sayılan kişilerin zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmaları gerekmektedir. Trafik sigortasının kaza dalında çalışmaya yetkili olan sigorta şirketlerince yapılması KTK 101/I maddesi gereğince zorunludur¹⁴.

Trafik sigortası sözleşmesinin genel şartları ilgili bakanlıkça saptanmakta ise de; sözleşmenin tarafları KTK 111 maddesi gereğince sorumluluğu daraltan veya

¹³ Kender Rayegan: Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, III. Sigorta Semineri, İstanbul, 1977, Sh. 8.

¹⁴ Gökçen Hasan Tahsin, Kaymaz Seydi: Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Ankara, 2000, Sh. 227.

ortadan kaldıran özel şartlar koyamazlar. Bu husus haricinde sözleşme serbestisi gereğince özel hükümler poliçeye konulabilir¹⁵.

Trafik sigortasının kapsamına KTK 3. maddesinde motorlu araçların dahil olduğu belirtilmiştir. Bir trafik kazasının trafik sigortasının kapsamına girmesi için karayolunda veya KTK 2/2 maddesinde belirtilen yerlerde olması gerekir. Yine trafik kazasının aracın işletilmesi durumunda olması gerekmektedir. Trafik sigortası tarafından sadece maddi zararlar ödenmektedir¹⁶.

2.3.1. Sigortacı

Sigorta akdinin taraflarından biri de sigortacıdır. TTK 1265. maddeye göre “sigortacı sigorta ettirene sigorta mukavelesi gereğince her iki tarafın haiz oldu hak ve borçları gösteren ve kendi tarafından imza edilen bir sigorta poliçesi veya onun yerine geçmek üzere bir muvakkat bir sigorta ilmühaberini ekleriyle beraber vermeye mecburdur.”

Trafik sigortası sözleşmesinde sigortacı şu şekilde tanımlanabilir: Sigortacı, primler karşılığında sigorta ettiği taşıtın üçüncü kişilere verdiği zararı ödeme borcu altına giren taraftır¹⁷.

5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu ile 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

5684 sayılı Kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasına göre; Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket ve kooperatif şeklinde kurulmuş olması gerekmektedir. Yine 5684 sayılı Kanunun 5. maddesinin 1. fıkrasına göre de; sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin faaliyete geçebilmeleri için, faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta branşında Hazine Müsteşarlığından ruhsat olmaları gerekmektedir. Sigorta şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmaları ve faaliyet alanları ile ilgili ruhsat alama zorunluluğunda bulunmaları Mülga Sigorta Murakabe Kanununda da aynı şekilde düzenlenmişti. (SMK. 2 ve 3. md) 5684 sayılı Kanunun 5. madde, 4. fıkrasına göre; sigorta

¹⁵ Ulaş Işıl: Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları Ankara, 2007, Sh. 537.

¹⁶ Gökçen/Kaymaz; Sh. 228-229-230.

¹⁷ Adal, Motorlu Taşıtlarına Karşı Sorumluluk Sigortası, Sh. 14.

şirketlerinin Ödenmiş Sermayelerinin 5 Milyon Türk Lirasından aşağı olamamaktadır.

5684 sayılı Kanunun 3. maddesini 3. fıkrasına göre kooperatif şeklinde kurulan sigorta ve reasürans şirketlerinin karşılıklı sigorta yapması, ortak sayısının ikiyüzden aşağı olmaması ve yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık vermemesi gerekmektedir. Aynı maddenin 1. fıkrasına göre de; kooperatif şeklindeki sigorta şirketlerinin üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilmesi için, ana sözleşmede bu durumun açıkça belirtilmesi ve Hazine Müsteşarlığının bu duruma izin vermesi gerekmektedir.

Karayolları Trafik Kanununun 101. maddesi trafik sigortasını yapacak sigorta şirketlerini belirlemiştir. Maddeye göre “Bu kanunda öngörülen zorunlu mali sorumluluk sigortası dalında çalışmaya yetkili olan sigorta şirketleri tarafından yapılır. Bu sigorta şirketleri zorunlu mali sigortasını yapmakla yükümlüdürler.” Yine Sigortacılık Kanununun 13. maddesi de sigorta şirketlerinin faaliyet gösterdikleri branşlarda zorunlu sigortayı yapmak mecburiyetinde olduklarını belirtmiştir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere ZMSSını Türkiye’de kaza sigortası branşında çalışmaya yetkili sigorta şirketleri tarafından yapılacaktır. Bu düzenlemelerle işlenen ve onun gibi sorumlu tutulanlar ZMSS yaptırmakla zorunlu tutulurken, kaza branşında çalışmaya yetkili kılınmış sigorta şirketleri de bu tür sigorta sözleşmesini yapmakla zorunlu tutulmak suretiyle kamu düzeni gerekçesiyle sözleşme serbestisi ilkesine de bir sınırlama getirilmiştir¹⁸.

Sigortacı ZMSS sözleşmesi yaparken bir poliçe düzenlemek zorundadır. Yine varsa klozların eklenmesi ve aracın kazaya uğraması durumunda yapılması gerekenlerin belirtildiği broşürün sigorta poliçesine eklenmesi gerekmektedir¹⁹.

2.3.2. Sigorta Ettiren (İşleten)

Sigorta ettiren prim ödeyen ve prim karşılığında rizikoyu sigorta şirketine devreden kişidir. Sigorta ettiren kişi sigorta akdi ile akitden doğan borç ve yükümlülüklerini üstlenir. Primi öder, kanun ve sözleşmeden doğan yükümlülükleri üzerine alır²⁰.

¹⁸ Ulaş, Sh. 564.

¹⁹ Ulaş, Sh. 541.

²⁰ Arseven Haydar: Sigorta Hukuku, İstanbul, 1987, Sh. 72.

Türk Ticaret Kanunu zarar sigortalarında sigorta ettirenin mutlaka bir menfaatinin bulunmasını aramaktadır. Genelde zarar sigortasının konusu menfaattir²¹. TTK m. 1269 menfaat ilişkisini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir malı muayyen rizikolara karşı temin etmekle para ile ölçülebilecek bir menfaati olan malik, malikin adı veya rehinli alacaklısı malın muhafazasından dolayı malikine karşı mesul olan acente, kiracı, komisyoncu ve diğer kimseler, malın muhafazasında hakikaten menfaati olan kimseler yahut bunların kanuni temsilcileri bu menfaatleri sigorta ettirebilirler”.

Sigortacılık işlerinde sigorta konusu menfaatin ekonomik ve para ile ölçülebilir olması gerekir. Manevi bir değer sigorta edilemez²².

Menfaat ilkesi tüm memleketlerde bulunmaktadır. Menfaat sigorta akdinin yapılış anında akdin devam ve riskin gerçekleştiği zamanda bulunmaktadır²³.

2.3.2.1. İşleten Kavramı:

İşleten kavramı 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununda isabetli bir biçimde kullanılmamıştır. Sözkonusu kanunda motorlu aracın sahibinden söz edilmiştir. Doktrinde ise araç sahibi işleten gibi yorumlanmış ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda da işleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs deyimlerine yer verilmiştir. KTK 85/1 işleten yanında, işletenle birlikte işletenin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibi de sorumlu tutulmuştur. Bir kimsenin işleten sayılabilmesi için, motorlu aracın, kendi nam ve hesabına ve rizikosu kendine ait olmak üzere işletilmesi gerekir. Motorlu aracın donatım, bakım ve işletme giderlerini üstlenen kimse, işleten kişidir. İşleten aynı zamanda araçtan yararlanan kişidir. İşleten kişide aynı zamanda araç üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması gerekir. Motorlu aracın ne zaman trafiğe çıkarılacağı, kimin tarafından nasıl ve ne amaçla kullanılacağı, donatım ve gözetimin ne yolda yapılacağı hususlarında karar verme yetkisine sahip

²¹ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta, Sh. 145.

²² Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta, Sh. 145.

²³ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta, Sh. 145.

olan kimsenin o araç üzerinde tasarruf yetkisi var sayılır. Bu nedenle araç üzerinde tasarruf yetkisi olan ve araçtan ekonomik açıdan yararlanan kişi işletendir²⁴.

KTK'nun 85. maddesinde 4199 sayılı yasayla yapılan değişiklik ile sorumlu kişilerin adedi artırılmıştır. Motorlu aracın işletene ek olarak bu aracın bir teşebbüsün ünvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde motorlu aracın işleteninin bağlı olduğu teşebbüsün sahibinin de sorumlu olacağı belirtilmiştir. Buradaki sorumluluk müteselsil sorumluluktur. Araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğunun hangi temele dayalı olduğu pek belli değildir. İşleten tehlike ilkesi gereğince sorumludur. Teşebbüs sahibinin sorumluluğunun temelinde hakkaniyet kavramı olduğu akla gelmektedir. KTK 91. maddeye göre sadece işleten trafik sigortası yaptırmakla yükümlüdür. Buna karşılık işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahipleri trafik sigortası yaptırmak zorunda değildir. Teşebbüs sahipleri karayoluyla yolcu taşımaları hakkında yönetmelik gereğince koltuk sigortası yaptırmak zorundadırlar²⁵.

Çoğu kez işleten motorlu aracında malikidir, malik haricinde aracı mülkiyeti muhafaza kaydıyla satın alan, mürtehin, intifa hakkı sahibi, kiracı ve ariyet olan kişilerde işleten sayılmaktadır.

Sırasıyla işleten sıfatına haiz olan kişiler incelenmeye çalışılacaktır.

2.3.2.1.1. Araç Sahibi

İşleten sıfatına haiz olarak sigorta ettiren olarak öncelikle motorlu aracın sahibini anlamak gerekir. KTK 3. maddesi araç sahibini, araç için adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş veya sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişi olarak tanımlamıştır. Trafik sicilindeki kayıtlar daima aracın sahibini göstermeyebilir. KTK'nuna göre noter satışıyla aracın mülkiyeti başkalarına geçebilmektedir. Bu

²⁴ Bozer, Sh. 133.

²⁵ Ünan Samim: Karayolları Trafik Kanununun Sekizinci Kısımının "İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı Bulunduğu Teşebbüs Sahibin Hukuki Sorumluluğu" Başlıklı Birinci Bölümü ile "Sigorta" Başlıklı İkinci Bölümünde Yapılan Değişikliklere Dair I. Tebliğ, Sh. 81-84.

durumun trafik siciline yapılması zorunlu bir koşul değildir. Noter satışıyla motorlu aracı devralan kişi aracın sahibi olduğundan trafik sigortası yaptırabilir²⁶.

Araç sahibi bir kişi olabileceği gibi müşterek veya iştirak halinde mülkiyet gereğince birden fazla kişi de olabilir. Birden fazla kişinin araç sahibi olmaları durumunda her biri ayrı ayrı işleten sıfatında haizdirler. Bu durumda bizzat birisi trafik sigortasını yaptırabileceği gibi, bir vekil vasıtasıyla bu sigortayı yaptırabilirler²⁷.

2.3.2.1.2. Motorlu Aracı Mülkiyeti Muhafaza Kaydıyla Satın Alan

Motorlu aracı Medeni Kanununun 764. maddesi gereğince mülkiyeti muhafaza kaydıyla sahibi tarafından başkasına satılıp, teslim edilmesi halinde KTK 3. maddesi gereğince önceki malikin işleten sıfatı kalkmakta ve bu sıfat aracı bu kayıtla yapılan sözleşme ile devir alan kimseye geçer²⁸.

Aracın işletilmesinden ekonomik menfaat sağlayan aracın giderlerine katlanan, araç üzerinde fiili hakimiyet sahibi bulunan kişi sicilde kayıtlı olan kişiden başka birisi ise bu durumda işleten olmadığının isbatı aracı mülkiyeti muhafaza kaydıyla satın alan kişiye düşer. İsbat her türlü delille yapılabilir. KTK 3. maddesi işleten sayılır demekle bu sonuca varılmasını sağlamaktadır²⁹.

2.3.2.1.3. Motorlu Aracın Uzun Süreli Kiracısı, Ariyet ve Rehin Alanı

KTK'nun 2. maddesine göre; motorlu aracı uzun süre ile kiralayan kişi veya kişilerin işleten sıfatına haiz olacaklar, hükme bağlandığından bu nitelikteki işletenlerin bu sıfatlarından dolayı üçüncü kişilere karşı sorumluluklarını da trafik sigortası ile teminat altına almaları gerekmektedir³⁰.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; Karayolları Trafik Kanunu kastettiği, kısa süreli kiralamar değil, uzun süreli kiralamalardır. Karayolları Trafik Kanununda kira süresinin ne kadar olacağı yönünde bir düzenleme yoktur. Yargıtay içtihatlarında

²⁶ Ulaş, Sh. 542

²⁷ Ulaş, Sh. 542

²⁸ Ulaş, Sh. 331.

²⁹ Kılıçoğlu Ahmet: 2918 Sayılı Kanuna Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, BATIDER, 1984, C.VII, Sh. 5.

³⁰ Ulaş, Sh. 543.

araç üzerinde fiili hakimiyet ve iktisaden yararlanma ilkeleri dikkate alınarak kiracının işleten olup olmadığına karar vermektedir. Yargıtay 11. HD. 27.2.1985 gün ve 1985/998-10111 sayılı kararı, 1.6.1988 tarih ve 1987/3567 Esas ve 1988/5060 karar sayılı kararı ve Yargıtay 4. HD. 16.6.1988 gün ve 1988/1950-6515 sayılı kararları bu yöndedir³¹.

KTK'nun 2. maddesi motorlu araç uzun süre ariyet alanında işleten sıfatına haiz olacağı belirtildiğinden ariyet alanlarında ZMSS yaptırımları gerekmektedir. Ariyet almada da Yargıtay ariyet süresiyle birlikte, fiili hakimiyet ve iktisaden yararlanma ilkelerini birlikte aramaktadır.

Yine KTK'nun 2. maddesinde MK gereğince motorlu aracın rehnedilmesi halinde, rehin uzun süreli rehinlerde ZMSS yaptırması gerekmektedir. Rehin işleminin motorlu araçlarda gerçekleşebilmesi için zilyetliğin devri gerektiğinden bu hususun üzerinde durulmalıdır³².

2.3.2.2. Farazi İşletenler

KTK motorlu aracı gerçek işletenler dışında kalan bazı kişileri işleten olmadıkları halde işleten olarak sorumlu tutmaktadır. (KTK 102,104,105, 106,107) Bu durumlarda motorlu aracın üzerindeki hakimiyetini gerçek işleten kaybetmiş olduğundan, onun sorumlu tutulmasından vazgeçilmiştir. İşleten gibi sorumlu tutulan bu kişilere farazi işleten adı verilmektedir³³.

2.3.2.2.1. Motorlu Araçla İlgili Olarak Mesleki Faaliyette Bulunanlar

2918 Sayılı KTK'nun 104. maddesinde motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüs sahiplerinin kendilerine teslim edilen motorlu aracın sebep olduğu zararlardan işleten gibi sorumlu olacakları belirtilmiştir. Bu gibi durumlarda araç işleteni ve sözkonusu araç için ZMSS yapan sigortacı zarardan sorumlu olmaz. Bu madde SVG 75. maddenin bir nevi tekrarıdır³⁴.

³¹ Ulaş, Sh. 544-545.

³² Ulaş, Sh. 546.

³³ Kılıçoğlu, Sh.11.

³⁴ Kılıçoğlu, Sh.11.

KTK 104. maddesinde de görüldüğü gibi motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunan işletmelerin sahipleri de hukuken sorumlu tutulmuşlardır. Bu kişilerin sorumlukları işletenin sorumluluğuna benzer olarak düzenlenmiştir. Bu maddeyle adeta bir işleten durumu yaratılmıştır. Günümüzde motorlu araçların çokluğu ve araçların yarattığı tehlikeler bu hükmü yerinde ve haklı göstermektedir. Mesleki faaliyetleri nedeniyle araç üzerinde zilyetlik kuran kişiler sorumlu tutulmaktadır. Bu teşebbüs sahipleri kendilerine bakım, onarım, gözetim, alım, satım için bırakılan araçların üçüncü kişilere verdikleri zararlardan dolayı işleten gibi sorumlu tutulmaktadır. Bu durumdaki sorumlulukta KTK 85. maddesindeki gibi kusursuz sorumluluktur. Örnek vermek gerekirse; servise veya tamirciye bakım veya onarım amacıyla bırakılan aracın bu işyerinde kullanılmasından dolayı kişilere verdiği zararlardan sorumludurlar. Bu işyeri sahipleri KTK 104/2. md.si gereğince mecburi mali sorumluluk sigortası yaptırmaları gerekir³⁵.

2.3.2.2.2. Motorlu Araç Yarış Düzenleyicileri

KTK'muz, yarış düzenleyen kişilerin, yarışa katılan araçların, yarış esnasında bu gösteride kullanılan araçların neden oldukları kazalardan dolayı üçüncü kişilere zarar vermeleri halinde yarış düzenleyen kişileri işleten gibi sorumlu tutmuştur³⁶.

Kanunumuzun 105. maddesinin 2. fıkrası, yarışların veya onlarla birlikte araçta bulunanların uğrayacakları zararla gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluğu genel hükümlere tabi tutmuştur³⁷.

Yarış düzenleyicilerin, yarışa katılanların ve yardımcı kişilerin yarış esnasında üçüncü kişilere karşı sorumluluklarını karşılamak üzere zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur. Ticaret Bakanlığı durum ve şartlara göre en az sigorta tutarlarını belirlemekle yetkilidir. Belirlenecek tutarlar ZMSS tutarlarından az olamaz. Yetkili merciden izin alınmaksızın yapılan yarışlarda oluşan zararlar motorlu

³⁵ Özdemir Evren H.: Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul, 1988, Sh.102.

³⁶ Özdemir Sh.102-103.

³⁷ Özdemir Sh.102-103.

aracın trafik sigortasınca ödenir. Bu sigortada KTK 96 ve 97. madde hükümleri ayrıca uygulanır³⁸.

2.3.2.2.3. Çekicinin İşleteni

KTK 102/1 maddesinde bu durum düzenlenmiştir. Maddeye göre: “Bir römorkun veya yarı römorkun veya çekilen bir aracın, sebep olduğu zarardan dolayı çekicinin işleteni motorlu aracı işletenin sorumluluğuna ilişkin hükümlere göre sorumlu tutulur. Çekilen araçla ilgili olarak sorumluluk genel hükümlere tabidir.” Bu maddedeki sorumlulukta tehlike sorumluluğudur. Çekilen aracın uğradığı zararlardan doğan sorumluluk genel hükümlere özellikle BK. 41. md. Sorumluluğuna tabidir³⁹.

2.3.2.2.4. Devlet ve Kamu Tüzel Kişilerine Ait Araçlar

Genel Katma Bütçeli Kuruluşlarla İl Özel İdarelerine, Belediye ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine ve Kamu Kuruluşlarına ait motorlu araçların sebep oldukları zararlarda dolayı bu kanunun işletenin hukuki sorumluluğuna ilişkin hükümler uygulanır. Bu kuruluşlar üçüncü şahıslara gelen zararı karşılamak üzere zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlüdürler. Bu gibi hallerde devlet veya kamu tüzel kişileri ZMSS sözleşmesinin yapılışında sigorta ettiren sıfatı olmaktadır⁴⁰.

2.3.2.2.5. Motorlu Aracı Çalan ve Gasbeden Kişiler

KTK 107. md.si İsviçre SVG 75 maddesinden esinlenerek düzenlenmiştir⁴¹. Bu maddeyle araç sahibinin rızası olmadan kusuru veya kusursuzluğu neticesi, başka bir şahsın eline geçip onun tarafından kullanılması neticesi üçüncü bir şahsa zarar verilmesi halinde araç sahibinin hukuki sorumluluğu düzenlenmektedir. Örnek vermek gerekirse; bir hırsız tarafından motorlu aracın çalınması halinde hırsızın çaldığı vasıta ile giderken üçüncü şahsın ölümüne veya yaralanmasına sebep olması, araç sahibinin yolda bıraktığı otomobilin rızasına aykırı olarak bir arkadaşını alarak yolda giderken bir şahsa çarpması neticesi ölümüne sebebiyet vermesi halleri 107.

³⁸ Özdemir Sh.102-103.

³⁹ Özdemir Sh.101.

⁴⁰ Ulaş, Sh.553.

⁴¹ Kılıçoğlu Sh. 13.

maddeyle ilgilidir. Motorlu araç çalan veya gaspeden KTK 85. maddeye göre sorumlu olacaktır. Bu sorumluluk objektif sorumluluktur. Hırsız veya gaspçı olayda kusursuz olsa dahi sorumlu olacaktır. hırsız ve gaspçının araç sahibine vermiş oldu zararlardan doğan sorumlulukları BK 41 ve müteakip maddelerine tabi olacaktır⁴².

İşletenin aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kendisinin ve eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin ve yardımcılarının kusurunun bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulduğu haller (KTK md. 107/1 c.3) ile aracın çalınması ve gaspedilmesi sonucu işleten sıfatının ve buna bağlı olarak sorumluluğun sona erdiği hallerde işletenin zorunlu mali sorumluluk sigortası da sorumlu tutulamaz. Zarar görenler çalınan veya gasbedilen aracın sebep olduğu zararlardan işletenin ve zorunlu mali sorumluluk sigortacısının sorumluluktan kurtulduğu hallerde çoğu zaman zarara katlanmak zorunda kalacaktır. Bu durumda ise zarar görenlerin korunduğu pek söylenemez. Bu nedenle çalınan ve gaspedilen araçların sebep olduğu zararlardan dolayı işleten ve dolayısıyla trafik sigortasını yapan sigortacının sorumlu tutulmadığı durumlarda, zarar görenleri korumak amacıyla garanti fonu imkanı tanınmıştır⁴³.

Garanti Fonu KTK'nun 108. maddesiyle düzenlenmekte idi. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 14. md. 1. fıkrası ile garanti fonu kaldırılarak Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde "Güvence Hesabı" oluşturulmuştur. 14. madde gereğince çalınmış ve gasbedilmiş araçların karıştığı kazalarda KTK uyarınca işletenin sorumlu tutulmadığı hallerde kişiye gelen bedensel zararlar güvence hesabından ödenecektir.

2.3.3. Sigortalı

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi ile motorlu araç işletenin, işlettiği aracın üçüncü kişilere vermiş olduğu zararlar hukuki güvence altına alınmaktadır⁴⁴. Trafik Sigortalarında zarar gören üçüncü kişilere doğrudan doğruya sigorta şirketine başvurma hakkı tanınmıştır⁴⁵. Bu sebeple de işleten aynı zamanda sigortalı olarak

⁴² Özdemir, Sh. 105-106.

⁴³ Nomer Yıldız Esra: Trafik Sigortasında Garanti Fonu, İstanbul, 2000, Sh. 25-26.

⁴⁴ Ulaş, Sh.565

⁴⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 153.

kabul edilmektedir. Trafik sigortası poliçesi tanzim edilirken zarar görecekt kişiler beli olmadığından, poliçede sigortadan faydalanacakların gösterilmesi mümkün değildir. Bu nedenle de ZMSS poliçelerinde olumsuz koşullar sayılarak bunların dışında kalan kişi ve eşya zararları niteliğine haiz üçüncü kişilerin zararları güvence altına alınmaktadır. TSGş bu olumsuz koşullar yani teminat dışında kalanlar belirtilmekte, bu olumsuz koşullara haiz olmayan zarar görenlerin üçüncü kişi sıfatıyla zararı giderilmektedir⁴⁶.

2.4. TARAFLARIN BORÇ ve YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sigorta ettiren ile sigortacı arasında, karşılıklı olarak kanundan ve genel şartlardan doğan bir kısım hak ve ilişkiler ve mükellefiyetler vardır. Tarafların hak ve münasebetlerinin normal bir şekilde işletilmesi için bazı mükellefiyetlerin yerine getirilmesi icabeder. Sigorta mevzuatını tanzim eden kanunlarda bu mükellefiyetler çok açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Kanundaki boşluk genel şartlarla giderilmektedir⁴⁷.

ZMSS ile belli bir prim karşılığında sigorta ettirenin işlettiği motorlu aracın üçüncü kişilere karşı verebileceği zararlar sigortacı tarafından belli limitler dahilinde karşılanması amaçlandığına göre, bu sözleşme iki taraflı yükümlülükler getirmektedir⁴⁸. Tarafların borç yükümlülüklerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

Sigorta ettiren akdin başlangıcında, ihbar yükümlüğü, sigorta süresi içinde ihbar yükümlüğü, rizikonun gerçekteşmesinden sonra ihbar yükümlülüğü ile birlikte prim ödeme ve hasar azaltıcı önlem alma yükümlülükleri bulunmaktadır. Sigortacının da poliçe tanzim etme ve zararı tazmin etme yükümlüğü bulunmaktadır⁴⁹. Hukukumuzda görev ihlali halinde uygulanacak genel nitelikte hükümler mevcut değildir. Bu bir eksikliktir. Kanunda özel olarak ve bütün ayrıntılarıyla düzenlen (lex perfecta) görevlere ek olarak sigortacılık alanında kaydedilen gelişmeler ve yeni ihtiyaçlar karşısında yeni görevlere yer verilmesi kaçınılmazdır. TTK, esas itibariyle

⁴⁶ Ulaş, Sh. 565.

⁴⁷ Özdemir, Sh.168.

⁴⁸ Ulaş, Sh.58; Bozer, Sh.81.

⁴⁹ Vural, Sh. 46, 56-57.

dört adet göreve er vermiştir. Bunlar sözleşme kurulmadan önceki ihbar görev, rizikoyu ağırlaştırmama görevi, koruma önlemlerini alma görevi ve rizikonun gerçekleşmesi durumunu bildirme görevidir⁵⁰.

Görevler karşısında geçerli olan ilkeler şunlardır: “ya hep ya hiç ilkesinin zorunlu olmayışı” “emredicilik”, “kusur”, “illiyet bağı”, “süreye bağlılık” ve açıklama” Görev ihlallinde sigorta ettiren hiç tazminat almaması gerekmez. Görevlerle ilgili yasal düzenlemeler genellikle emredici hükümlerdir. Görevlerle ilgili olarak genel olarak kusur şartı aranmaktadır. Görevlerin ihlalinde kusur şartından başka illiyet bağı aranmakla, bir görev ihlalinin ancak bundan bir sonuç doğmuş olduğu taktide nazara alınması gerektiği kabul edilmektedir. Görevin ihlali halinde belli hakların kullanılması süreye bağlanmıştır⁵¹.

Tezimizin konusu olan sigorta ettirenin (işletenin) borç ve yükümlülüklerini ikinci bölümden itibaren ayrıntılı bir şekilde incelemeye çalışacağız.

⁵⁰ Unan Samim: Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar Üçüncü Sigorta Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Sigorta Hukuku Dergisi, 1998, Sh.100.

⁵¹ Unan, Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar, Sh. 102-108.

3. SÖZLEŞMENİN KURULUŞU AŞAMASINDA SİGORTA ETTİRENİN İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ

3.1. AMAÇ

Bir akdin yapılması esnasında taraflar akdin yapılmasına etki edecek olan her türlü hususu bildirmeleri gerekir. Sigorta sözleşmesi yapılırken, sigorta ettirenin sigortacıya karşı yapması gereken beyanlar bulunmaktadır. Sigortacının sigorta sözleşmesini yapıp yapmayacağına karar verebilmesi için sigorta konusu hakkında eksiksiz bilgiye ihtiyacı vardır

1.

Doktrinde sigorta sözleşmesinin kuruluşu safhasında tarafların sözleşmenin kuruluşuna etki edecek tüm hususları bildirmesi yükümlülüğü borçlar hukukunda (Culpa in Controhendo) ile açıklamanın mümkün olduğu ileri sürülmüştür². Kender ise sözleşmenin kuruluşundaki ihbar yükümlülüğünün Culpo in Controhendo ile açıklanamayacağı bu durumun sigorta alanında özel olarak düzenlendiğini ileri sürmüştür³.

Sigorta ettirenin başlıca mükellefiyetlerinden birini sigorta edilen malın durumu hakkında gerçeğe uygun olarak beyanda bulunmak teşkil eder. Sigortacı menfaat konusu olan malın durumunu inceleyerek ona göre sigorta sözleşmesi yaparsa da, genelde sigortacı tarafından malın incelenmesine imkan olmamaktadır. Malın bulunduğu yer itibariyle sigortacının inceleme yetkisini kullanması zor olabilir veya sigorta sözleşmesini derhal yapma gereği oluşabilir. Bu durumda sigortacı sigorta ettirenin beyanına malı sigortalayacaktır. Bu durumda sigorta sözleşmesinin iyiniyete dayalı sözleşmelerden olmasının doğal bir sonucudur. Bu itibarla sigorta ettirene düşen ihbar yükümlülüğü, bu gibi hallerde özellikle önem arz etmektedir⁴.

¹ Ayiter, Kudret: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken Mevcut İhbar Mükellefiyeti, Ticaret Banka Hukuku Haftası, Ankara, 1960, Sh. 17.

² Tekinay/Akman/Burcuoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1993, Sh. 76.

³ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.196.

⁴ Bozer, Sh. 76; Ayiter Sh.217.

TTK'nun 1290 maddesinin birinci fıkrasına göre, sigorta ettiren kimse sigorta sözleşmesi yapılırken gerçek şartları bildiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarda yapmasını mucip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur. Şayet sigorta ettiren sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikate aykırı beyanda bulunmuş ise, hakikatten haberdar olmayan sigortacı sözleşmeden cayabilir. Bununla beraber TTK 1290 md.nin 2. fıkrasına göre; sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında kendisine doldurulması teklif olunan listeye yazılı sorulara gerçeğe uygun cevaplar vermişse, ihbar yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılır. Bu durumda, sigorta ettirenin aslında sigortacı açısından önem arzeden diğer hususlar hakkında bilgi vermemiş olmasının sonuçlarının, sigortacı katlanır. Bu nedenle sigorta şirketlerinin tanzim ettikleri sualnamelerde kendileri açısından bilinmesi gereken tüm sorunları listeye eklemeleri gerekir⁵.

Sigorta sözleşmesi yapılması sırasında sigorta ettirene düşen ihbar yükümlülüğü, denizcilik rizikolarına karşı sigortada daha ayrıntılı bir biçimde hüküm altına alınmıştır. (TTK md. 1363-1370) mal sigortaları genel hükümlerinde bulunan ihbar yükümlülüğü ile denizcilik rizikolarına karşı sigortadaki ihbar mükellefiyeti arasında uygunluk kurulmamıştır. Can sigortalarında ise, ihbar mükellefiyetini düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Can sigorta türüne mal sigortaları genel hükümlerinde yer alan ihbar mükellefiyetine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır⁶.

Hakikati öğrendikten sonra bir ay içinde cayma hakkını kullanması gereken sigortacı, kanunda aksine bir düzenleme olmadığı için, mezkür yetkisini zorunlu mali sorumluluk sigortaları hariç risk gerçekleşikten sonra kullanarak tazminat ödeme borcundan kurtulabilir⁷.

Sigorta mukavelesinin sigortacıya yüklediği hasar bir takım ihtimal hesaplarına göre ölçülür ve sigorta sözleşmesinde bir çok unsurlar hasarın ve netice itibariyle primin artışı belirler. Mali sorumluluk sigortasında ihbar konusunu oluşturan olaylar objektif ve subjektif unsurlardan oluşabilir.⁸

⁵ Can Mertol: Sigorta Hukuku, Ankara 2005, Sh. 141.

⁶ Bozer, Sh. 76.

⁷ Can, Sh. 141.

⁸ Öztan Fırat; Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara, 1966, Sh. 38.

KTK da sigorta sözleşmesinin kuruluşu hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle trafik sigortası sözleşmesinin kuruluşu aşamasında sigorta ettirenin ihbar yükümlüğü açısından TTK md. 1290 Trafik Sigortası Genel Şartlarına (TSGŞ) incelemek gerekmektedir. TTK'nun 1290 maddesiyle ilgili olarak yukarıda açıklamalarda bulunmuştuk.

Trafik Sigortası Genel Şartlarının çeşitli hükümler başlığının C-2 maddesinde sigorta ettirenin sözleşme yapıldığı sırada beyan yükümlülüğü düzenlemiştir. C-2 maddeye göre; "Sigortacı, bu sigortayı, sigorta ettirenin rizikonun gerçek durumunu bildirmek üzere poliçe ve eklerinde yazılı beyanına dayanarak kabul etmiştir.

Sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde, sigortacının sözleşmeyi daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek durumlarda, sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içerisinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihbar eder. Sigorta ettiren ihtarin tebliğ tarihini izleyen sekiz gün içinde belge olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse, sözleşme feshedilmiş sayılır.

Sözleşmenin feshi halinde, feshin hüküm ifade edeceği tarihe kadar geçen sürenin primi kısa süre esasları üzerinde hesap edilir ve fazlası geri verilir.

Prim farkının süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer.

Gerçeğe aykırı beyan hali, zararı doğuran olayın meydana gelmesinden sonra öğrenilmişse, sigortacı bu zamandan dolayı ödenmiş ve ödenecek tazminatın;

- a) Gerçeğe aykırı beyan, kasden yapılmış olması halinde tamamı için,
- b) Kasıt olmama halinde ise, ödenecek tazminatın, alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki oran kadar kısmı dışında kalan miktarı için, sigorta ettirene rücu edebilir."

Görüldüğü gibi cayma hakkı TTK 1290 md.sinde bir ay içinde TSGŞ de ise sekiz gün içinde kullanılmalıdır. Sekiz günlük süre sigortacı aleyhine bir durumdur. TTK 1264/4 fıkraya göre TTK 1290 maddesindeki hükümler sigorta ettiren aleyhine sözleşme ile değiştirilememektedir. TSGŞ'da sürenin sekiz güne indirilmesi sigorta ettiren aleyhine olmadığından yasaya engel bir durum yoktur.

TSGŞ göre; riskin gerçekleşmesi halinde tazminat ödeyeceği ancak kasıt olup olmamasına göre sigorta ettirene rucu edebileceği belirtilmiştir. Kast olması halinde tazminatın tamamı için rucu edilecektir. Kastın olmaması durumunda ise, ödenecek tazminatın alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki oran kadar tazminat miktarını rucu edecektir.

3.2. HUKUKİ NİTELİĞİ

İhbar yükümlüğünün hukuki niteliği üzerinde eskiden beri tartışmalar devam etmektedir⁹. Görevlerin hukuki mahiyeti doktrinde tartışmalıdır. Bu konuda Alman ve İsviçre hukukunda özellikle durulmuştur. Bu konuda başlıca iki görüş vardır. Ayrıca bu iki görüşü birleştiren üçüncü görüş vardır.

Birinci görüş borç teorisi: İsviçre’de Koenig tarafından ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunanlar görevler sigorta hukukuna ait bir müessese olmadığı tam tersine medeni hukuka (borçlar) ait bir hukuki müessese olduğunu, şart teorisini ileri sürenlerin iddia ettiği gibi görevlerin dava ve talep edilememesi gereklerin borç olduğunu değiştirmediklerini ileri sürmektedir¹⁰.

İkinci görüş ise şart teorisidir. Bu görüş Alman Möller tarafından ileri sürülmüştür. Sigorta ettirenin sigortacıya karşı talebinin geçerli olması için gerekli olan bir şarttır. Möller’e göre sigorta ettirenin görevleri karşı tarafı zorlayıcı ve sadece sigorta ettiren menfaatine hizmet eden davranış normlarıdır¹¹.

Üçüncü görüş de Karma teoridir. Bu teoride iki teorinin ortaya koyduğu özellikleri bir arada bulmak mümkündür¹².

Türk doktrininde genellikle sigorta ettiren görevlerinin teknik anlamda bir borç olmadığı sigorta ettirene düşen bir külfet olduğu kabul edilmektedir¹³.

⁹ Öztan, Sh. 29.

¹⁰ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.179-180.

¹¹ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.180-181.

¹² Öztan, Sh. 29.

¹³ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.180.

3.3. KONUSU ve KAPSAMI

Sigorta ettirenin teklifi ile bağı olduğu süre içinde, yani sözleşme yapılırken ilk olarak yerine getireceği görev akit öncesi ihbar görevidir. Akit öncesi ihbar görevi TTK md. 1290'da düzenlenmiş bulunmaktadır. Sigorta genel şartlarında da bu konuya dair hükümler bulunmaktadır. TTK nun 290. maddesi sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyen emredici hükümlerdir¹⁴.

TTK 1290 md. hükmünden sigorta ettirene yüklenen ihbar yükümlülüğünün sigorta akdi yapmak veya yapmamak vereceği karara etkisi olabilecek hususların bildirilmesi gayesini taşımaktadır¹⁵.

Sigorta sözleşmesinin daha ağır şartlarda yapılması hali esas itibariyle prim miktarına etki eder. Rizikonun ağırlığına göre prim tespit olunur. Sigortanın hiç yapılmamasını gerektiren hususlar ise daha çok sigorta ettirenin şahsına aittir¹⁶.

Türk hukukunda kanun sadece kara sigortaları kısmında hüküm sevk etmiştir. TTK 1290 md.sinin ikinci fıkrası; "Sigorta mukavelesinin yapılması sırasında sigorta ettirene doldurması teklif olunan listede yazılı sorular dışında hiçbir mesuliyet tevccüh etmez" demektedir.

Bu maddeyle İsviçre'de olduğu gibi sorulara cevap verme sistemi getirilmiştir. Bu fıkra da amir hükmüdür¹⁷.

Trafik sigortasında prim miktarını artıracak bilgileri sigorta konusu taşıtın cinsini ve niteliklerini doğru olarak sigorta ettiren beyan etmelidir. Beyan edilecek hususlar, sigortalı aracın motor numarası, modeli, tipi, plaka numarası, aracın değeri, aracın kullanma amacı, aracın bulunduğu veya trafik siciline kayıtlı olduğu yer, sigorta ettirenin mesleği, aracın özel oto, taksi, kamyon, kamyonet, otobüs olup olmadığıdır¹⁸.

¹⁴ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.184.

¹⁵ Öztan, Sh. 37.

¹⁶ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.184.

¹⁷ Can, Sh. 107.

¹⁸ Vural, Sh. 46.

Sigorta eterinin ihbar edeceği önemli hususlar içinde yer alan haller mutlaka prime tesir eden noktalar olmazlar. TTK 1290 maddesinde “mukaveleyi yapıp yapmaması mucip olacak idiyse” şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Bu maddeyle prime tesir etmemekle birlikte önemli hususların olduğu belirtilmiştir. Sigorta ettirenin şahsına ilişkin bazı hususlarda riskin teminat altına alınıp alınmamasıyla ilgilidir. Bu hallere subjektif risk denir¹⁹. Başka bir anlatımla sözleşmenin hiç yapılmamasını gerektiren hususlar daha çok sigorta ettirenin şahsına ilişkindir. Subjektif riskleri şu şekilde sıralayabiliriz: Sigorta sözleşmesini ne sıfatla yaptığı mali durumu, daha önce maruz kaldığı zararlar, ayrı riskle ilgili diğer sigortalar, sigorta ettireni akdi yapmaya sevk eden saik vb.²⁰

KTK ve TSGŞ’da trafik sigortası sözleşmesinin başlangıcında sigorta ettirenin ihbar görevi ile ilgili ayrıntılı düzenleme yoktur. Yukarıda açıkladığımız gibi sigortacı trafik sigortasını sigorta ettirenin araç konusundaki bildirimleri esas alarak düzenleyecektir.

3.4. USULÜ

Sigorta ettirenin beyan mükellefiyeti hususunda ileri sürülen usullerden birincisi beyan usulüdür. Beyan usulü en eski sistem olup, sigorta ettiren tüm bildiklerini sigortacıya bildirmekle yükümlüdür²¹. Sigorta ettirenin, kendisine sorulsun sorulmasın, sözleşme şartlarını etkileyecek unsurları kendiliğinden beyan etmesidir. Bu sistemde sözleşmenin şartlarını değiştirecek nitelikte bir hususun beyan edilmemiş olduğu ileride meydana çıkacak olursa sigorta ettiren “bu husus bana sorulmadı” biçiminde defî ileri sürerek kendisini sorumluluktan kurtaramaz²². Bu sistemin sakıncalı olan tarafı sigorta ettiren ne kadar hüsnüniyetli olurlarsa olsunlar, sigortacının risk, prim ve sigorta sözleşmesini yapıp yapmamasındaki düşünce ve

¹⁹ Öztan, Sh. 56.

²⁰ Öztan Sh. 57.

²¹ Doğanay, İsmail: Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulü Nedir? BATIDER, 1974, C. VII, S.4, Sh. 541.

²² Bozer, Sh. 79.

kararına etki edecek hususları tespit ve tayin edebileceği fikri ve teknik seviyede olmayabilirler. Bu nedenle beyan Usulünün mahzurlu tarafı ortaya çıkmaktadır²³.

Beyan Usulünden farklı olarak liste usulü ortaya çıkmıştır. Liste usulünde, sigortacı çeşitli soruları kapsayan listeyi sigorta ettirene verir. Sigorta ettiren bu soruları cevaplandırmak zorundadır. Bu soruların dışında sigorta ettirene hiçbir sorumluluk düşmez. Listede sayılı tüm sorular önemli sayılır. TTK 1290. maddesinin son fıkrasında “sigorta mukavelesinin yapılması sırasında sigorta ettirene doldurulması teklif olunan listede yazılı sorular dışında hiçbir mesuliyet teveccüh etmez” denilmektedir. Bu fıkra Türk Ticaret Kanununda liste usulünün kabul edilmiş olduğunu gösterir: Bununla beraber, 1290. maddenin 1. fıkrasındaki “sigorta ettiren kimse, sigortacının mukavele yapılırken hukuki vaziyetleri bildiği takdirde mukavele yapmamasını veya daha ağır şartlarda yapmasını mucip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur” denilmektedir. Bu hükmün aynı zamanda beyan usulünün de Türk Ticaret Kanununda yer verilmiş olduğunu gösteriyor. Bu nedenle TTK 1290 maddesinin 2. fıkrası, liste verildiği takdirde sigorta ettirenin liste dışındaki hususlardan mesul olmadığı biçiminde yorumlanmalıdır. Liste verilmemişse sigorta ettiren tüm önemli hususları bildirmekle yükümlüdür²⁴.

İster soru listesi verme usulü ve isterse beyan usulü sigorta sözleşmesinin kurulması için tarafların bir icabı niteliğindedir. Sigortacı ve sigorta ettiren bu icabı kabul ederse, o zaman sigorta sözleşmesi kurulmuş olur²⁵.

TTK 1290 maddesi beyan yükümlüğünü sigorta ettirene yüklemiştir. Sigorta ettiren sigorta akdini kendi namına yapan kişidir. İster akdi kendi hesabına, isterse başkası hesabına yapsın sigorta ettiren vasfını alır. Menfaati sigorta ettirilende sigortalıdır²⁶.

Trafik sigortasında da sigortacının sözleşmeyi yapıp yapmamak veya daha ağır şartlarda yapmak konusundaki kararına etkili olacak tüm bilgileri sigorta ettirenin bildirmesi gerekir. Trafik sigortasında da TTK 1290. maddesinin hükümleri aynen uygulanır.

²³ Öztan, Sh. 75.

²⁴ Bozer Sh. 79.

²⁵ Doğanay, Sh. 854.

²⁶ Can, Sh. 108.

3.5. YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİ ve SONUÇLARI

3.5.1. Genel Olarak

Akit öncesi ihbar görevinin ihlali ya hiçbir şekilde ihbar etmeme veya yanlış şekilde ihbar etme şeklinde ortaya çıkabilir²⁷.

Görev ihlali durumunda başlıca üç sonuç söz konusu olmaktadır:

- Sözleşmeden cayma
- Sözleşmeyi fesih
- Sigortacının edim yükümlülüğünden kurtulmasıdır²⁸.

İhbar yükümlülüğünün ihlali sigortacıya tanınan haklar açısından sistemler birbirinden farklıdır. İngiliz ve Amerikan hukuklarında beyan yükümlülüğünün ihlali, sigortacıya akdin iptalini talep etme hakkını verir. Fransız hukukunda, sigortacının sözleşmenin butlanını isteme hakkı vardır. Söz konusu butlan hali nisbi butlandır. Alman Hukukunda ise; ihbar yükümlülüğünün ihlali sözleşmeyi feshetmek hakkını verir²⁹.

Kara sigortalarında, sigorta ettiren kimse sözleşme yapılırken sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut gerçeğe aykırı beyanlarda bulunmuş ise hakiki durumu bilmeyen sigortacı sözleşmeden TTK 1290/1 maddesi gereğince sözleşmeden cayabilir. Buradaki sözkonusu durum sözleşmeden rücadur³⁰. TTK’da “Cayma” kavramı kullanılırken TSGŞ’da “fesih” kavramı kullanılmaktadır. Bizde kanundaki terimi esas olarak cayma kavramını kullanacağız ve bundan sonraki açıklamalarımızı cayma kavramı üzerinden yapacağız.

3.5.2. Cayma Hakkı

Gerek TTK’nun 1290. maddesi gerekse deniz ve nakliye sigortaları ile ilgili 1365 madde müeyyidesi aynıdır. Sigortacı akitten cayabilir. Akitten cayma akdi başından beri ortadan kaldırmaktadır. Bu durumun olağan sonucunda taraflar birbirlerine bir

²⁷ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.188.

²⁸ Ünan, Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar, Sh. 101-102.

²⁹ Öztan, Sh. 52,53.

³⁰ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.188.

şey ödememesi ve alınan şeylerin de geri verilmesidir. Bu sonuç da belirli istisnalar dışında bütün sigorta türlerinde aynıdır. Riziko gerçekleşmiş ise sigortacı tazminat ödemez, bilmeyerek ödenmişse iki yıllık zamanaşımı süresi içinde (md. 1268) sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri verilmesini isteyebilir. Prensip itibariyle primleri geri verir. Ancak masrafları iade edeceği primden düşebilir. Kötüniyet durumunda prim iadesi olmaz³¹. TSGŞ'da sözleşmeden cayma hakkını TTK 1290. maddesinden farklı şekilde düzenlemiştir. Genel şartların C-2 maddesine göre; sözleşmeden cayma hakkını hemen kullanamaz. Sekizgün içinde sigorta ettiren prim farkını ödemez ise sözleşmeyi feshedebilir.

3.5.2.1. Hukuki Niteliği

Sigortacının cayma beyanı yenilik doğuran bir hukuki işlemdir. Cayma hakkı sözleşmeden dönme hakkını içerir. Sözleşmeden dönme hakkı, sözleşme ilişkisini tek taraflı bir irade beyanı ile sona erdirme yetkisi sağlayıcı tipik bir yenilik doğuran hak oluşturmaktadır. Buradaki yenilik doğuran beyanın bozucu yenilik doğuran bir hukuki işlem olarak kabul edilmelidir³².

3.5.2.2. İçeriği

TSGŞ C-2 maddesi “sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde, sigortacının sözleşmeyi daha ağır şartlarda yapmasını gerektirecek durumlarda, sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içerisinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar eder. Sigorta ettiren ihtarın tebliğ tarihi izleyen sekiz gün içinde talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirir ise sözleşme feshedilmiş olur.”

Sigortacının cayma beyanının açık ve seçik olması gerekir. Sigortacının prim farkı ödenmez ise sözleşmeyi feshedeceğini bildirmesi gerekir. Sigortacının sebep göstermeden sigorta sözleşmesinin hükümlerini yerine getirilmeyeceğini açıklaması cayma sayılmaz. Sigortacının ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmediğini belirtmesi yeterli sayılabilir. Cayma yerine fesih “rücu” kelimeleri kullanılabilir.

³¹ Can, Sh. 110-111.

³² Serozan, Rona; Sözleşmeden Dönme, İstanbul, 1975, Sh. 62.

Buradaki önemli olan amacın açıkça belirtilmesidir³³. Trafik sigortasında sekiz gün içinde prim farkı istenmez ise cayma hakkı düşmektedir.

3.5.2.3. Yapacak Kişi ve Muhatap

TTK 1290 maddesi ve TSGŞ C-2 maddesine göre cayma hakkını kullanarak kişi sigortacıdır. Sigortacı ihtar kendi yapabileceği gibi temsilcisi, organı veya acentesi de yapabilir. Cayma beyanının muhatabı sigorta ettirendir.

3.5.2.4. Kullanma Zamanı ve Şekli

Sigortacı gerçek durum bildirdiği takdirde sigorta sözleşmesini, yapmamasını veya daha ağır şartları içeren şekilde yapmasını gerektirecek bir hususun varlığını öğrendiği andan itibaren “bir ay” içinde sözleşmeden cayabilir. Cayma sözleşmeyi baştan itibaren ortadan kaldırır. Sigortacı bu durumu rizikonun gerçekleşmesinden önce veya sonra öğrenilebilir. Kanunda sigortacının sözleşme yapılırken kendisine bildirilmemiş olan hususu öğrendiği an üzerinde durulmamıştır. Bu durumda kanundaki hükmün uygulanması bakımından sigortacının gerçeği öğrendiği anın bir önemi olmayacaktır. Sigorta genel şartlarında bu cayma ve prim farkı için öğrenme tarihinde ayırım yapılmaktadır³⁴.

Trafik sigortasında durum tamamen farklıdır. TSGŞ C-2 maddesine göre: sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içinde prim farkının ödenmesini ihtar eder. İhtarda prim farkı ödenmemesi halinde sözleşmeden cayılacağı bildirmelidir. Sigorta ettiren ihbarın tebliğinden itibaren sekiz gün içinde prim farkını ödemezse sözleşmeden cayılmış sayılır. Sigortacı sekiz gün içinde cayma hakkını kullanmazsa; sigorta sözleşmesi aynı şartlarda devam eder.

Trafik sigortasında cayma işlemi gerçekleştiğinde genel TSGŞ C-2 maddesi gereğince, cayma anına kadarki primler kısa süre esaslı üzerinden hesap edilerek, geri kalan sigorta ettirene iade edilir.

³³ Öztan, Sh. 117-118.

³⁴ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.196-197.

Caymaya ilişkin olan TTK'nun 1290. maddesi hükümleri emredici hükümdür. Cayma süresinin kısaltılması sigorta ettirenin lehine olduğu için TTK 1264/4 fıkraya göre mümkündür. Bu nedenle TSGŞ daki sekiz günlük süre yasaya uygundur.

Cayma hakkının şekli ile ilgili olarak Ticaret Kanunumuzda sigorta bölümünde bir düzenleme yoktur. TTK'nın 20. maddesine göre tacirler arasındaki fesih beyanlarının noter veya iadeli taahhütlü mektup vasıtasıyla yapacağı belirtilmiştir. Sigortacı ve sigorta ettiren her ikisi tacir ise noter veya iadeli taahhüt mektupla cayma bildirilecektir. Sigorta ettiren tacir değilse cayma beyanı hiçbir şekle tabi olmayacaktır.

Trafik Sigortasında, TSGŞ'nin C-5 maddesi uygulanacaktır. Anılan maddeye göre sigortacıda, sigorta ettirende tebliğleri noter veya iadeli taahhüt mektupla yapmak zorundadırlar. Yine aynı maddeye göre gene elden imza karşılığı verilen mektup ile telgraf iadeli taahhütlü mektup yerine geçmektedir.

3.5.2.5. Kusur-İllyetbağı

Türk hukukunda kanun sadece rizikonun gerçekleşmesi üzerine yerine getirilecek görevlerde kusur şartını aramaktadır. İhbar görevinde kusur aranmamaktadır. Deniz sigortalarında ise sözleşme öncesi ihbar görevinde kusur şartını aramaktadır. Yine TTK kara sigortalarında deniz sigortalarından farklı olarak illiyet bağının mevcudiyetini aramamıştır³⁵.

Kusurun ve illiyet bağının aranmaması şeklindeki kuralın trafik sigortasında da geçerli olacağı kanaatindeyiz.

3.5.3. Caymanın Sonuçları

Cayma, sadece kanunda düzenlenen sözleşme öncesi ihbar görevinin yerine getirilmemesi halinde sözkonusu olmaktadır³⁶. TTK'na göre kara sigortalarında, sigorta ettiren kimse, akit yapılırken, sorulduğu halde susmuş veya gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise hakiki durumu bildirmeyen sigortacı sözleşmeden cayabilir.

³⁵ Ünan Samim: Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorular, Sh. 106-107.

³⁶ Ünan, Kara sigortalarında Sigorta ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorular, Sh.102.

Buradaki durum sözleşmeden rücutur. Caymada kusur aranmamaktadır. Kusur olsun olmasın sigortacının cayma hakkı vardır³⁷.

Almanya’da akitten rücu için sigorta ettirenin kusuru olması gereklidir. Fransa’da, görevin kötü niyetle ihlali halinde sigorta sözleşmesini hükümsüzlüğü sözkonusu olur. İsviçre Sigorta Mukavelesi Kanunu da (md.6) sigorta ettirenin kusurlu olarak bu görevi yerine getirmemesi halinde sigortacının sözleşme ile bağlı olmayacağı kabul edilmiş bulunmaktadır. Belçika’da da kusurlu ihlali ve kusursuz ihlal birbirinden ayrılmıştır³⁸.

3.5.3.1. Sigorta Ettiren İyiniyetli İse

Türk Ticaret Kanunumuzun 1290. maddesinde sigorta ettirenin ihbar yükümlüğünü yerine getirmemesi veya yanlış bir şekilde yerine getirmesi halinde sözkonusu müeyyidenin uygulanması sigorta ettirenin kusuruna bağlanmamıştır. Türk Ticaret Kanununun yazılışı mutlaktır. Sigorta ettiren beyan yükümlülüğünü yerine getirmezse sigortacı sözleşmeden cayabilir. Sigorta sözleşmesinden cayıldıktan sonra primler sigorta ettirene iade edilir³⁹. Cayma hakkının kullanılması üzerine sigorta fesih tarihine kadar geçen süreye ait sigorta primleri kendi yedinde alıkoyarak fesihden sonraki süreye düşen prim tutarını sigorta ettirene aynen iade eder. (TTK 1298/II). Eğer riziko gerçekleşmiş ve sigorta şirketince de sigorta tazminatı ödenmiş ise; o zaman sigortacı BK 61. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme nedeniyle dava açabilir⁴⁰.

Trafik sigortasıyla ilgili olarak Trafik Sigortası Genel Şartlarında durum şu şekilde düzenlenmiştir. TSGŞ C-2 maddesine göre; sigorta ettirenin sözleşme yapılırken ihbar görevini yerine getirmemesi halinde, hasar oluşmamış ise kusurun hiçbir önemi yoktur. Genel şart gereğince; ihlali öğrenen sigortacı sekiz gün içinde eksik primi yatırmasını sigorta ettirenden ister. Prim ödenmez ise sigortacı sözleşmeyi feshedebilir. Sigortacı kısa süre hesabını yaparak fazla primi fesih halinde sigorta

³⁷ Ayıter, Sh. 232.

³⁸ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.191 dn. 142.

³⁹ Bozer, Sh. 80.

⁴⁰ Doğanay İsmail. Türk Ticaret Kanunu Şerhi (Şerh) Ankara, 2004, Sh. 3056.

ettirene iade eder. Prim eksiki tamamlanirsa sözleşme geçmişe etkili olarak devam eder. Prim farkı sekiz gün içinde istenmez ise fesih hakkı der.

3.5.3.2. Sigorta Ettiren Kötüniyetli İse

Sigorta sözleşmesi öncesi ihbar görevinde TTK'nun 1290. maddesi açıkça, sigorta ettirenin bu görevi ihlalde kötü niyeti varsa sigortacının prime hak kazanabileceğini ifade ettiğine göre, aksi halde her hangi bir prim borcu olmayacaktır. Kötüniyet halinde 1290. maddenin özel hükmü gereğince artık TTK 1298/2 fıkrası uygulanmayacaktır⁴¹. Kanun koyuncun kötüniyetle anlatmak istediğı sigortacının kendisine den yükümlülüğü bilerek ve isteyerek ihlal etmesidir.

Trafik sigortasında sigorta ettirenin kötüniyetli olması, yani kasten sözleşme kurulurken ihbar görevini yerine getirmemesi farklı bir şekilde düzenlemiştir.

TSG'da kasten ihbar görevinin yerine getirilmemesi, hasarın da oluşması nedeniyle tazminat yükümlülüğünün sigortacı tarafından yerine getirilmesi halinde, sigortacı dediğı tazminatın tamamını sigorta ettirenden rcuan tahsil edebilecektir. İhbar görevinin kasit olmaksızın yerine getirilmemesi ve hasarın oluşmasından dolayı tazminat ödenmesi durumunda ise sigortacı alınan primle alınması gereken prim oranında sigorta ettirene rücu edecektir.

3.5.4. Primin Yükseltilmesi Yoluyla Sözleşmeye Devam (Sürprim)

Sigorta genel şartları ve özel şartlarda sigortacının primi yükseltmek teklifinde bulunmak suretiyle sözleşmeye devam ettirmek zorunda olduğuna dair bir kayıt olmadıkça, sigortacının istediğı gibi hareket etmesini engelleyecek hiçbir hüküm TTK 1290 maddesinde bulunmamaktadır. Sigorta yeni perimi belirledikten sonra sigorta ettirende buna rıza gösterirse sözleşmeye yeni primle devam edilir⁴².

Trafik sigortasında ise durum tamamen farklıdır. Yukarıda da açıkladığımız üzere TSG C-2 maddesine göre sigortacı ihbar görevini ihlali öğrendikten sekiz gün sonra prim farkını ödemesini sigorta ettirene ihbar etmek zorundadır. Sigortacı sekiz gün içinde prim farkını yani srprim belirleyip bildirmezse fesih hakkını kaybeder. Prim

⁴¹ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.189.

⁴² ztan, Sh.139.

farkının sigorta ettiren tarafından kabul edilmesi durumunda sözleşme yeni prim üzerinden devam eder.

4. PİRİM ÖDEME BORCU

4.1. PRİM NEDİR

Prim, sigortacının riziko taşıma ediminin karşılığıdır. Prim sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği tazminat veya bedelin karşılığını teşkil eden ve sigorta tekniği prensiplerine göre sigorta ettiren tarafından sigortacıya bir defada veya taksitle ödenen bir paradır. Sigorta primine sigorta ücreti de denir¹. Sigorta ettiren sigorta sözleşmesi gereğince rizikoyu sigortacıya devretme karşılığında bir ücret ödeme borcu altına girer. Bu borcun adı sigorta primidir². Motüel sigortalarda primin adı aidattır³.

Sigorta ettirenin prim ödeme borcu Türk Ticaret Kanununun 1291-1298 maddelerinde düzenlenmiştir⁴. Kanuna göre primin daima para ile ödenmesi gerekmektedir⁵.

Prim sigorta ettirenin borcudur. Borçların yerine getirilmesi BK'nun 67 ve takip eden maddelerinde düzenlenmiştir. Sigorta sözleşmesinin özeliği gereğince Ticaret Kanununda özel hükümler vardır. Genel hükümler ve genel şart ve özel şartlar yeterli olmadığından BK'nun genel hükümleri uygulanabilir. Sigortacının borcunun doğup doğmayacağı, ne zaman, ne miktarda borcunun doğacağı belli olmadığından, söz konusu durumların finanse edilmesi, ancak sigortacının alacağı ücretle (primle) mümkündür. Primin hesabı hukuki değil teknik bir konudur. Primin tespiti sigortacılığın en zor, en önemli en karışık problemidir. Bütün yapılan hesaplamalar ihtimale dayalıdır. Primin gerçeğe en yakın şekilde tespit edilmesi gerekir⁶.

¹ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.160

² Arseven, Sh. 95.

³ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.160.

⁴ Bozer, Sh. 84.

⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.160.

⁶ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.160.

Sigortacılık tekniğine göre primin iki kısımdan meydana gelmektedir. Bu kısımlar safi prim ve idari masraflardır⁷.

Safi prim, gerçek rizikonun karşılığını teşkil eder. Safi prime sigorta işlemi nedeniyle yapılacak bütün masraflar, idare masrafları eklenince gayri safi prim elde edilir ki tarifelerde gösterilen gayri safi primdir. Safi primin tespitine, sigortalanan riskin gerçekleşme ihtimali sigorta bedeli, sigorta akdinin süresi etki eder⁸.

Prim ile ilgili genel değerlendirmemizi bitirmeden önce bir hususa daha değinmek gerekmektedir. O da primin bölünmezliği ilkesidir. Prim borcu prensip itibariyle bölünemez, ancak kanunda veya sözleşmede özel hüküm varsa bölünebilir. Primin bölünmezliği ilkesi gereğince sözleşmede belirlenen miktar aynen ödenmelidir. Bu durum riziko süresinin sözleşme süresinden daha kısa olması durumunda önem kazanır. Riziko süresi sözleşme süresinden kısa ise prim tam olarak ödenir⁹.

4.2. TRAFİK SİGORTASINDA PRİM

Zorunlu sorumluluk sigortasının primini, sigorta ettiren sigortacıya ödemekle yükümlüdür¹⁰. Sigorta primi ödeme borcunun genel ilkeleri TTK'nun 1294-1298 maddelerinde düzenlenmiştir. KTK'nun da ise prim ile ilgili düzenleme 91/2 maddesinde yer almıştır. Bu maddeye göre ZMSS'na ilişkin primlerin peşin olarak ödenmesi gerekir¹¹.

Karayoluna çıkan araçların sahipleri üçüncü kişilerin uğrayacağı maddi ve bedeni zararlarını karşılaması amacıyla trafik sigortası yaptırmak zorundadır.

Trafik kazaları sonunda meydana gelen maddi ve bedeni zararların hepsi trafik sigortası tarafından tespit olunan limitler dahilinde teminat altına alınmıştır. Kusursuz sorumluluk prensibine dayanan ve sosyal devlet anlayışının sonucu olan bu

⁷ Bozer, Sh. 84.

⁸ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh.160-161.

⁹ Arseven Sh. 96.

¹⁰ Vural Sh. 53.

¹¹ Ulaş Sh. 580.

sigortada limitlerin tayini ve primlerin tespiti tüm dünyada aynı ölçülere dayanmaktadır bu ölçüleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sigorta bedeli
- Enflasyonun etkileri
- Fert başına düşen milli gelirin gösterdiği eğilim
- Trafik kazaları istatistiklerine göre her bir araca isabet eden kaza ölü ve yaralı sayısı
- Trafik sigortalarındaki prim ve hasar neticeleri

Esas ölçü trafik sigortalarındaki prim ve hasar neticesi olmakla birlikte diğer dört faktörde sonuçları ayarlamaktadır¹².

4.3. PRİMİN TESPİTİNİ YAPAN MAKAM

Sigortacılık alanında sigortalıların menfaatlerinin korunması amacıyla primin tespiti serbest bırakılmamaktadır. Sigorta priminin tespiti teknik bir mesele olduğu için, sigorta şirketlerince, teknik organizasyon ve yardımcı kuruluşlar tarafından prim tespitinin yapılması gerekir¹³.

Primin tespit edilmesiyle ilgili olarak üç sistem vardır. Bunlar serbest tarife sistemi, tastik sistemi ve tanzim sistemidir¹⁴.

Serbest tarife sisteminde; tarifeler serbest bırakılır ve sigorta şirketleri primi serbestçe belirlerler¹⁵.

Tastik sisteminde, primler ilgili sigorta şirketi tarafından tespit edilir ama murakabe makamının tastikine tabidir.

Tanzim sisteminde, primleri bizzat murakabe makamı tespit eder¹⁶.

¹² Arıbol Erdoğan: Mecburi ve İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortalarında Prim ve Sigorta Tazminatına İlişkin Sorunlar V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Trafik Sigortası Ankara, 1973, SH. 346.

¹³ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 161.

¹⁴ Arseven, Sh. 97

¹⁵ Arseven, Sh. 97

¹⁶ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 161-162.

Bu açıklamaları yaptıktan sonra Türk Ticaret Kanunundaki düzenlemeleri incelemek gerekir. TTK 1294 maddesi hükmüne göre sigorta ettiren, primlerin en yüksek haddini tayine ilişkin kurallar saklı kalmak kaydıyla sözleşmede gösterilen primi ödemekle yükümlüdür. Sigorta primi sözleşmede gösterilmemişse ilgili bakanlıkça onaylanan tarifeler uygulanır¹⁷.

5684 sayılı SK'nun 12. maddesinin 1. fıkrası sigorta tarifeleri "Sigorta şirketlerince serbestçe belirlenir" demektedir. Ancak aynı fıkranın ikinci cümlesi bu durumun istisnasını belirtmiştir. İkinci cümleye göre sigortacılık kanunu ve diğer kanunlara göre ihdas edilen zorunlu sigortaların teminat tutarları ile tarife ve talimatları bakan (hazine müsteşarının bağlı olduğu) tarafından tespit olunup ve resmi gazetede yayımlanacaktır.

Yukarıda açıkladığımız Sigortacılık Kanununun 12. maddesine göre; trafik sigortasında tanzim sistemi uygulanmaktadır.

14 Temmuz 2007 tarih 26512 sayılı Resmi Gazete ile Hazine Müsteşarlığınca Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama esasları Hakkında Yönetmelik Yayınlanmıştır.

Sigorta ettirenin borcu safi pirim ve safi prime eklenen sigorta yükünden oluşmaktadır. Bunlardan safi prim sigorta bedelini oluştururken, sigorta yükü sigortacı tarafından yapılan giderleri karşılamak üzere sigorta ettirenden alınan para olmaktadır. KZMSSGŞ'da sigorta ettirenin prim ödeme borcu ile ilgili düzenlemelerde sigorta ücretinin primi ile sigorta sözleşmesine, bedeline, prime ilişkin olarak kanunlarda sigorta ettirene yüklenmiş veya yüklenecek vergi, resim ve harçlar ile garanti fonuna ödenmek üzere safi primin belli bir orandaki katılma payının eklenmesinden ibaret olacağı belirtilmiştir¹⁸.

Hemen belirtmek gerekir ki 4684 sayılı kanun 2918 sayılı yasanın 108. maddesiyle oluşturulan garanti fonunu kaldırmıştır. Garanti fonu yerine 5684 sayılı Kanununun 14. maddesi gereğince "güvence hesabı" oluşturulmuştur. Trafik sigortalarında kesilen garanti fonu payı artık güvence hesabına yatırılacaktır.

¹⁷ Bozer, Sh. 84.

¹⁸ Ulaş, Sh. 581.

Trafik sigortası tarifesinde motorlu aracı işletenlerin işlettikleri aracın türüne göre prim tutarları ile motorlu araçla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüs sahiplerinin nitelikleri dikkate alınarak beher araç yeri ve en az bir senelik prim tutarları tespit edilir.

4.4. BORÇLU (İŞLETEN)

Prensip itibariyle primin borçlusu sözleşmenin tarafı olan sigorta ettiren veya onun kanuni halefleridir. Sigortalı sigortadan faydalanan şahıslar veya ipotek alacaklısı gibi şahıslar sözleşmeye göre, üçüncü şahıslardır ve prim borçlusu değildirler. Ancak sigorta, sigorta tazminatı veya sigorta bedeli ödeme durumunda ise bundan iki yıllık ödenmemiş primi düşebilir. Böyle bir indirim durumu yok ise sigortacı, sigortalı veya diğer üçüncü kişilerden sigorta primini isteyemez. Fakat TTK'nun 1303. maddesi mal sigortalarında özel bir hüküm koymuştur. Bu hükme göre sigortalı malın devri ile sigorta akdi kendiliğinden alıcıya geçer. Bunun sonucu olarak ta malın alıcısı da ödenmemiş sigorta priminden sigorta ettiren ile birlikte zincirleme sorumlu olur. Bu durum emredici değildir, aksine sözleşme yapılabilir. Genel şartlarda aksine hüküm vardır. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, oda yeni malikin sigorta akdini kabul etme zorunluluğunun olmamasıdır. Yeni malik sözleşmeyi kabul etmediğini sigortacıya bildirir ise; prim borcundan ve zincirleme sorumluluktan kurtulur¹⁹.

Trafik sigortasının primini sigorta ettiren yani işleten sigortacıya ödemek zorundadır²⁰. Trafik sigorta sözleşmesinin taraflarından biri olan işleten prim ödeme borcunu üstlenmektedir. Farazi işletenlerde sigorta primini ödemekle yükümlüdürler.

4.5. PRİMİN ÖDEME YERİ, ŞEKLİ ve ZAMANI

Prim borcu sözleşme ile birlikte doğar. Sözleşme ister yazılı isterse sözlü yapılsın prim borcu sözleşme ile birlikte doğmuştur²¹. TTK'nun 1295. maddesine göre mal

¹⁹ Arseven, Sh. 99-100.

²⁰ Vural, Sh. 53.

²¹ Arseven, Sh. 100.

sigortalarında primin tamamının veya ilk taksidinin sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir ve sigortacının sorumluluğu da primin veya ilk taksidin ödendiği tarihten başlar²².

Sigorta ettiren ancak poliçenin kendisine teslim karşılığında primi sigortacıya ödemekle yükümlüdür. Bunun manası şudur, poliçe kendisine teslim edilmedikçe prim ödeme borcu muaccel olmaz. TTK'nun 1295/1. hükmü bizi bu sonuca götürür. Prim borcu zikredilen şekilde muaccel olduğu anda borçlu temerrüdü durumu da gerçekleşir. Zira sigortacı poliçeyi sigorta ettirene verirken primi ödemesini talep eder. Bu temerrüdü gerçekleştiren bir ihtar olabilir²³. Sözleşme ile primin daha önce muaccel olacağına dair kayıt konamaz, fakat primin daha sonra ödeneceğine dair kayıt konabilir²⁴. Ancak kara ve denizde mal taşıma işlerine ait sigortalarda sigortacının sorumluluğu, akdin yapılacağı andan itibaren başlayacağı gibi, sigorta primi poliçe tanzim edilmemiş olsa bile o anda muaccel olur²⁵.

TTK'nun 1296. maddesine göre sigorta primi sigorta ettirenin ikametgahında ödenir²⁶. Sigorta priminin sigortacının veya acentasının ikametgahında ödeneceğine dair poliçede bir şart varsa bu şarta riayet edilir. Ancak bu şarta rağmen sigorta primi fiilen sigorta ettirenin ikametgahında ödenegelmekte ise bu şart yok sayılır (TTK 1296)²⁷

Yukarıdaki açıklamamız hep ilk primine ilişkindir. Prim taksitlere bağlanmışsa primlerin ne zaman ödeneceğine dair bir hüküm kanunda bulunmamaktadır. Bu hususta taraflar arasında bir anlaşma yok ise her iki taksidin ait olduğu sigorta devresinin ilk günü ödenmesi gerekir²⁸.

Sigortacının mesuliyetinin başlaması için kural olarak primin tümünün veya sözleşmede belirtilmiş ise ilk taksidinin ödenmesi gerekir. Prim para ile

²² Can, Sh. 135

²³ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 164.

²⁴ Arseven Sh. 100.

²⁵ Can, Sh. 136.

²⁶ Arvesen, Sh. 101.

²⁷ Can, Sh. 136.

²⁸ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 164.

ödenmelidir²⁹. Esas olan sigorta priminin peşin olarak ödenmesidir. Ancak taraflar primin aylık veya yıllık taksitle ödenmesini de kararlaştırabilirler. Primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmış ise taksit tutarı ve vadeleri poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilir ve bu şartlar poliçe üzerine yazılır³⁰.

Primin ödenmesi için senet verilebilir. Sigortacının mesuliyeti senet bedelinin tahsil edildiği anda başlar³¹. Çekte ödeme ancak alacaklının kabulü ile mümkündür. Sigortacının işlemlerini yaptırdığı bankaya yatırma ancak muvafakat halinde ifa yerine geçer. Sigorta ettirene prim ödemesi karşılığında bir makbuz verilecektir. Prim borcunu sigorta ettiren değil de bir başka şahıs öderse sigortacı bunu kabule mecburdur. Aksi durumda borçluya karşı mütemerrit hale gelir. Üçüncü şahıs tarafından primin ödenmesi halinde borç bizzat borçlu tarafından ifa edilmiş gibi sukut eder³².

Yukarıda açıklamalarımızdan sonra trafik sigortasındaki durumu incelemeye başlayacağız. Yukarıda açıkladığımız üzere prim ödeme borcu sigorta hukukundaki en önemli özelliği sigortacının sorumluluğunun başlamasına esas alınmasıdır. KTK'nun 91/2 maddesi hükmü ile trafik sigortasında primin taksitle ödenmesi ortadan kaldırıldığından, primin tamamının poliçenin düzenlenmesi anında sigortacıya ödenmesi ile sigortacının sorumluluğu başlamaktadır. Bütün sigorta genel şartlarında da sigorta ücretinin tamamının sözleşme yapılır yazılmaz, poliçenin teslimi karşılığında peşinen ve nakten ödenmesi zorunlu tutulmuştur³³. TSGŞ C-1 maddesinin 2. fıkrasında "sigorta ücretinin tamamı sözleşme yapılır yazılmaz poliçenin teslimi karşılığında peşinen ödenir" hükmü bulunmaktadır.

ZMSS da primin tamamının peşin ve poliçe düzenlenmesi anında para olarak ödenme zorunlu ise de sigortacı bu koşullara uymayarak primi taksitlendirmiş veyahut primi olmadan poliçeyi düzenlemiş ve sigorta ettirene teslimde etmiş bulunuyorsa, bu eksiklikler hakları bu sigortayla güvence altına alınmış üçüncü

²⁹ Bozer, Sh. 85.

³⁰ Can, Sh. 135.

³¹ Bozer, Sh. 85.

³² Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 167.

³³ Ulaş, Sh. 581.

kişileri etkilemez. Bu eksikliklere rağmen riziko gerçekleşmişse sigortacı bu yöndeki defileri zarar gören üçüncü kişiye ileri süremez³⁴.

4.6. SİGORTA PRİMİNİN ÖDENMEMESİNİN SONUÇLARI

Sigorta priminin ödenmemesini iki ayrı sonucu vardır. Birincisi sigorta himayesi ikincisi de temerrüddür.

4.6.1. Sigorta Himayesi

Sigortaya ilişkin kanun hükümlerine göre sigortacının sorumluluğu, yani tehlike taşıma mükellefiyeti prensip olarak primin veya ilk taksidin ödenmesiyle başlar. Şu halde ilk prim ödeninceye kadar sigorta himayesi başlamayacaktır (sigortanın maddi süresi). Bunun tek istisnası taşıma sigortaları için kabul edilmiştir.

Sigortacının mesuliyet bakımından ilk priminin ödenmiş olması şartının dayandığı düşünce şudur; sigortacının tehlike taşımasının kaideten, hiç olmazsa ilk primin ödenmesinden yani karşı edimin kısmen olsun ifa edilmesinden sonra başlamasıdır. İlk primin ödenmesi tarafların anlaşmasıyla ileriye bırakılmış ise; yani tecil edilmiş ise, bu durum sigorta himayesinin başlamasına engel olmaz³⁵.

KTK 91 ve TSGŞ'nun C-1 maddelerine göre trafik sigortasında primin peşin ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle trafik sigortasında sigorta himayesinin başlaması için primin ödenmesi gerekmektedir. Prim ödenmeden sigorta himayesi başlamayacaktır. Bu durum zarar gören üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

4.6.2. Temerrüd

Sigorta ettiren, prim borcunu muaccel olduğu anda ve gerekli şekilde ödemezse kanundaki şartlarla mütemerrit duruma girer, buna karşı sigortacı kanunu haklarını kullanır. Primin ödenmemesi halinde, sigortacı bazen henüz kendi sorumluluğu

³⁴ Ulaş, Sh. 582.

³⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 168.

başlamadığı için işin peşini bırakır. Ancak bu yola gitmek istemediği takdirde primin tahsilini dava edebilir veya akdi feshedebilir³⁶.

Mal sigortalarında ödenecek primler dolayısıyla temerrüdün ve neticelerinin düzenlendiği bugün sadece iki fıkradan oluşan 1297. madde, mal sigortaları yerine yalnız bir yıldan uzun süreli can sigortaları bakımından bir çözüm getirmektedir. Esasında Ticaret Kanununun 1294, 1295 ve 1297. maddelerini değiştiren 537 sayılı Kanun Hükmünde Kararname dayandığı 3391 sayılı Yetki Kanunu 29.11.1994 tarihli 1994/68 E, 1994/80 K. Sayılı kararı ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptal olunmadan önce anılan madde üç fıkradan oluşmakta idi. İkinci fıkra mal sigortaları da dahil olmak üzere bir yıldan uzun süreli Can sigortaları dışındaki sigortalarla ilgili esasları göstermekteydi. Ancak Yargıtay 11. HD.si temyiz incelemesini yaptığı bir davada Ticaret Kanununun 1295 ve 1297. maddelerinin ikinci fıkralarının Anayasaya aykırı olduğunu iddia ederek başvurduğu Anayasa Mahkemesi, bu fıkraları 11.3.1997 tarihli ve 1997/24 E, 1997/35 sayılı kararı ilanından altı ay sonra yürürlüğe girecek şekilde iptal etmiştir. Bu durumda anılan fıkralar bugün yürürlükte değildir³⁷.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile ortaya çıkan sigorta ettirenin prim borcunu ifade temerrüde düşmesinin sonuçları hakkında hukuki boşluğun yeni bir düzenleme yapılana kadar ne suretle giderileceği önemli bir mesele haline gelmiştir³⁸. 1297. maddesinde düzenlenen husus bakımından bir hukuk boşluğunun oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Temerrüdün sonuçları BK'nun genel hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu durumu dikkate alan Yargıtay 11. HD.si de 20.9.1999 tarih ve 1999/4923E, 1999/17901 K. Sayılı kararında Ticaret Kanununun 1264 md.sinin birinci fıkrası gereğince artık BK'nun genel hükümlerine (BK 101; 106) müracaattan başka bir çare kalmadığı sonucuna varmıştır. 11. HD.si bu kararda ayrıca sigorta ettirenlerin özgür iradesi değil, 1295. maddenin yine Anayasa Mahkemesi tarafından iptal olunan ikinci fıkrası gereğince poliçelere yazılması gereken 1297. maddenin bugün olmayan hükümlerini sırf sigorta ettirenlere verilen poliçelerde mevcut olduklarından bahisle sözleşme hükmü şeklinde müdahale

³⁶ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 168.

³⁷ Can, Sh. 136-137.

³⁸ Can, Sh. 139.

olunamayacağını, çünkü bunların poliçeye yazılmasının artık kanuni dayanağının bulunmadığını ve 1264. maddenin dördüncü fıkrası gereğince kanun hükümlerinin uygulanmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Dairenin uygulanmasının zorunlu olduğu sonucuna vardığı, kanun hükümleri BK.nun 101-106. maddeleridir³⁹.

Sigorta sözleşmesinin feshi veya herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, ileriki senelere ait primlerin iade edilip edilmeyeceği veya primlerin tahsilinden vazgeçilip vazgeçilmeyeceği “primlerin tecezzisi” sorunu ortaya çıkmaktadır. Türk Ticaret Kanununda primlerin tecezzi edeceği esası benimsenmiştir. Bir yıl içinde yapılmış olan sigorta sözleşmesi sona ererse, geriye kalan ay, hatta günlere ait primler iade edilir. Buna karşılık sözleşmenin feshine sigorta ettiren kötüniyeti ile sebep olmuş ise sigortacı prime hak kazanır⁴⁰.

KTK’unda ve TSGŞ’lerinde temerrüd ile ilişkisi herhangi bir düzenleme olmadığı için, Yukarıda açıkladığımız hususlar trafik sigortası içinde aynen geçerlidir. Her ne kadar trafik sigortasında prim peşin tahsil edilmekte ise de, sigorta ettiren primi ödemez ise BK’nun 101-106 maddelerindeki temerrüde ilişkin hükümler uygulanacaktır.

4.7. PRİM ÖDEME BORCUNUN SONA ERMESİ

Prensip itibariyle, sigorta sözleşmesinin kanuni sebeplerle sona ermesi halinde kanunda başkaca bir hüküm bulunmadıkça bundan sonraki döneme ait prim borcu ortadan kalkar, ödenen primler geri iade edilir (TTK. 1298/II)⁴¹

Bu madde sigorta ettirenin aleyhine olanak değiştirilemeyen emredici hükümlerdendir. Sigorta sözleşmesinin kanuni sebeplerle sona ermesi, kanunda gösterilen sebeplerle gerek sigortacı, gerek sigorta ettiren tarafından sigorta aktinin feshi hallerini de kapsar⁴².

³⁹ Can, Sh. 140.

⁴⁰ Bozer, Sh. 87.

⁴¹ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 178.

⁴² Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 178.

Trafik sigortasında da sigorta, sigorta sözleşmesi feshedilmiş ise sigorta ettirenin prim ödeme borcu sona erer. Trafik sigortasında da TTK'nun 1298. maddesinin 2. fıkrası uygulanacaktır.

Bazı hallerde sözleşmenin feshine rağmen prim borcunun devam edeceğine dair kanun hükmü vardır. Madde bunları saklı tutmuştur. Bu duruma örnek daha öncede açıkladığımız üzere kötünietli beyan durumudur. (TTK 1290)⁴³

⁴³ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 179.

5. SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDEKİ İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜ ve İŞLETENİN DEĞİŞMESİ

5.1. GENEL OLARAK

Sigorta sözleşmesi taraflar arasında devamlı bir ilişkiyi düzenler¹. Sigorta sözleşmesinde primi ile sigorta edilen riziko arasında denge sağlanması için sigorta ettirenin akit yapılırken rizikoya tesir eden hususları sigortacıya bildirmesi yetmez. Sigorta sözleşme süresi içinde de rizikoyu ağırlaştıracak bir durumun oluşması durumunda bunun sigortacıya bildirilmesi gerekir². Bu durumu dikkate alarak sigorta ettirenden talep etmiş olduğu beyan mükellefiyetini şartlar değiştiğinde ve rizikonun oluşması ihtimalini artıran durumlar ortaya çıktığında sigortalıya beyanda bulunma mükellefiyeti getirilmiştir³.

Burada öncelikle, “tehlikenin ağırlaşması” kavramı tayin edilmelidir. Kavram olarak rizikonun ağırlaşması, tehlike durumunun tüm olarak sigortacı için uygun olmayan bir şekilde değişmesi halinde mevcuttur. Bu durum esas itibarıyla ya uygun olmayan bazı yeni faktörler ile veya bazı uygun faktörlerin ortadan kalkması ile olur. Tehlike durumunun ancak önceden görülmeyen değişiklikleri sözkonusudur. Hayat sigortalarında yaşlanma önceden tehlike ağırlaşması sayılmaz⁴.

Tehlike ağırlaşmasından bahsedebilmek az çok devamlı durumun varlığı şarttır. Örnek vermek gerekirse bir kez alkollü araç kullanmak tehlike ağırlaşması sayılmaz. Buna karşılık sigorta sözleşmesine konu aracın kullanma şekli değiştirilmişse; tehlike ağırlaşması vardır⁵.

¹ Bozer, Sh.80

² Kender, Sh.202.

³ Franko Nisim: Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1992, BATIDER, Sh. 105.

⁴ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 202.

⁵ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 202.

Tehlikenin ağırlaması ya subjektif ya da objektif şekillerde gerçekleşebilir. Subjektif tehlike ağırlama halleri sigorta ettireni sebep verdiği riziko ağırlamaları ile sigorta ettirenin açık veya zımni rızası ile bir başka kişi tarafından gerçekleştirilen tehlike ağırlamalarıdır. Objektif ağırlamada ise: tabii ve beşeri olayların neden olduğu riziko ağırlaması ile sigorta ettirenin ilgisi olmaksızın bir başkası tarafından gerçekleştirilen riziko ağırlamalarıdır⁶.

Riziko da değişiklik bir ağırlama şeklinde olur. Prim dengesini bozar veya hiç olmazsa o sigorta şirketi bakımından sigorta edilemez bir riziko haline dönüşürse, sigorta ettirene bazı mükellefiyetler yükler. Ağırlamaya rağmen prim dengesi bozulmamış ise: Sigorta, sigorta ettiren için bir yükümlülük de yoktur. Eğer teminat altına alınan rizikodaki bir değişiklikten doğuyorsa, sigorta ettirene bir mükellefiyet yüklenmez.

Uzun süreli, hatta bir yıllık sigortalarda risk de her zaman değişiklikler meydana gelebilir. Ancak bu değişiklik önemli ise sigorta ettiren için bir yükümlülük doğar. Riskin ağırlaması yönündeki önemli değişiklik, sözleşme yapılırken ki beyan yükümlülüğündeki esasın aynısıdır. Eğer sigortacı bunu bilse idi sözleşmeyi yapmayacak veya değişik şartlar ile yapacak idiyse, daha ağır prim veya sözleşme şartları koyacak idiyse riziko ağırlamış olur. Sözleşme ile de riziko ağırlamasına ilişkin hükümler konulabilir⁷.

Rizikonun ağırlaması, ya sigorta ettiren veya sigortalı tarafından meydana getirilir. Yahut bir üçüncü kişi tarafından meydana getirilir. Doktrin ve başlıca dünya uygulamaları açısından bu iki durum arasında fark yoktur. Sigorta ettirenin veya sigortalının rizikoyu ağırlatmama yükümlülüğü vardır. Bu durumun müeyyidesi ağırdır. Sigortacı sözleşmeyi feshedebilir, risk gerçekleşmiş ise sigorta bedelini ödemekten kurtulur. Riziko kendi onayı olmaksızın üçüncü kişi tarafından ağırlatılmışsa müeyyide daha hafiftir⁸.

⁶ İmre, Zahit: Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaması, İÜHFİM C.XII. S.1. Sh. 288.

⁷ Arseven, Sh. 113.

⁸ Arseven, Sh. 114.

Kanununuz zarar sigortalarına ait genel hükümlerde (TTK 1291) ve deniz sigortalarında (TTK 1373-1375) konuyu farklı bir şekilde düzenlemiştir⁹.

Riziko ağırlaşması hususunda trafik sigortaları için uygulanacak hükümler TTK 1291 md. İle KTK ve TSGŞ'larıdır. İşletenin değişmesi de bu bölüm içinde tarafımızdan ayrıca incelenecektir.

5.2. SÖZLEŞME SÜRESİ İÇİNDE İHBAR YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KONUSU

Zarar sigortalarında konunun TTK 1291 maddesiyle düzenlendiğini yukarıda açıklamıştık. TTK'nun 1291 maddesi sigortalı aleyhine değiştirilemeyen emredici bir hükümdür. Deniz sigortalarında düzenlemeler ise yorumlayıcı hükümlerdir¹⁰.

TTK'nun 1291. maddesi şöyledir:

“Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vaki değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta prim tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir hareketle bulunursa fesih hakkı düşer.”

Bu maddeye göre yükümlülük sigorta ettirene aittir. Yorumlama prensibine göre bu yükümlülüğü, sigortadan haberi olan sigortalıya yüklemek imkanı yoktur. Makul da olsa değişik bir yorum emredici hüküm zorlama suretiyle olur¹¹.

⁹ Arseven, Sh. 115.

¹⁰ Arseven, Sh. 115.

¹¹ Arseven, Sh.116.

Sigorta ettirenin sözleşme devam ederken rizikonun ağırlaşması durumundaki ihbar görevi sadece kendisi tarafından yapılan değişikliklerin söz konusu olduğu hallerde mevcuttur¹².

Asıl önemli olan durum maddenin ihtiyaçlara sigortacılık ve sigorta hukukunun gerçeklerine, dünya, doktrin mevzuat ve uygulamalara ters düşmesidir 1291. madde sigorta ettirenin veya sigortadan haberi olan sigortalının bizzat yaptığı riziko ağırlaşmalarıyla onun dışında örneğin bir kiracı tarafından yapılan ağırlaştırmalar arasında bir ayırım yapmamıştır. Hatta sigortacının yaptığı ağırlaştırmaları kısıtlı bir müeyyideye bağlamış, üçüncü şahsın yaptığı ağırlaştırmaları müeyyidesiz bırakmıştır. Maddenin normal yorumuna göre

- Sigorta ettiren sigortalı malın yerini ve mukavelenin yapıldığı zamandaki halini değiştirmiş ise,
- Bu değişiklik, mukavele yapıldığı zaman mevcut olsaydı, sözleşmeyi yapmayacak veya daha ağır şartlarda yapacak idiyse: bildirimde bulunacaktır¹³.

TTK'nun 1291. maddesi sigorta sözleşmesi riziko ağırlaşması, sigortacılık uygulamaları göz önüne alınmadan kaleme alınmıştır. Eski kanunumuzun bu bozuk hükmü bilinçsiz bir şekilde emredici hüküm haline getirilmiştir. Maddenin dar ve yerinde olmayan yorumu sigortalıya yerinde olmayan bir korumaya götürmektedir. Gerçeklere aykırı düşmekte olan bu emredici hüküm yok saymak mümkün değildir; fakat makul ve biraz cesur yorumlarla sorunlara çözüm getirilebilir¹⁴.

Yabancı hukuklarda subjektif riziko ağırlaşması yanında objektif tehlike ağırlaşmasının da ihbarı kabul edilmektedir. Burada sigorta ettirenin ancak bildiği hususları ihbarla yükümlü olduğu da ifade edilmektedir. Sigorta ettirene gerçekten bilmediği bir hususu ihbar etme görevi hiçbir halde yükletilemez. Zira böyle bir görevin ifası mantıken mümkün değildir¹⁵.

Sigorta genel şartlarında yalnız subjektif değil objektif riziko ağırlaşmasının da sigortacıya ihbarı mükellefiyeti konması doğru ve yabancı memleketlerdeki

¹² Mertol Sh. 145.

¹³ Arseven, Sh. 116.

¹⁴ Arseven, Sh. 117.

¹⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 204.

sistemlere uygun olmakla beraber, kanundaki hükme göre sigorta ettirenin aleyhinedir. Zira Kanun Sigorta ettirene ancak kendi yaptığı ve rizikoyu ağırlaştıracak değişiklikleri ihbar etme görevi öngörmektedir. Kanunun bu duruma dair 1291 maddesi sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyen emredici hükümlerdir. Bu şekilde genel şart düzenlemeleri geçerli değildir¹⁶. En azından sigorta ettirenin bilgisi dahilinde sigorta sözleşmesi ile ilgili veya ilgisiz kişilerce gerçekleştiğinde sigorta ettiren tarafından ihbar edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür¹⁷.

ZMSS’da sigorta ettirenin sözleşme süresi içerisindeki ihbar yükümlüğü motorlu aracın kullanım tarzındaki değişiklik ve işletenin değişmesi şeklindeki başlık altında incelenecektir¹⁸.

Gayesi sigorta ettireni bu sıfatı nedeniyle üçüncü şahsa vermiş oldu zararlardan doğan tazminat taleplerinden kurtarmak, bu taleplere sigortacıyı muhatap etmek olan sorumluluk sigortalarının bir türü niteliğindeki ZMSS’de sözleşmenin kuruluşu esnasında sigortacı tarafından primin tespitinde önemli olan ve sözleşmenin devamı süresince yapılacak değişiklik sonucu sigortacının sözleşmeyi yapmaması veya daha ağır şartlarda yapmasını gerektirecek nitelikte bulunan riziko ağırlaşması, aracın sözleşmenin kuruluşu sırasındaki kullanım tarzındaki değişikliktir¹⁹.

TSGŞ C-3 maddesinin başlığı “sigorta ettirenin sigorta süresi içinde ihbar yükümlüğü ve sonuçları” olarak düzenlenmiştir. Genel şartın anılan maddesine göre sigorta ettiren rizikoyu ağırlaştırıcı mahiyette meydana gelecek değişiklikleri sigortacıya ihbar etmekle yükümlü tutmuştur. TSGŞ C-3’deki düzenleme genel düzenleme olan TTK 1291 paralel fakat ayrıntılı bir düzenlemedir²⁰.

Aracın kullanım tarzının değişikliği sigortacının muhafakati ile yapılmış ise TTK 1291 maddesinin hükümleri gereğince bu durumun ihbarı gerekmez²¹.

¹⁶ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 204-205.

¹⁷ Kendigelen, Abuzer: Karayolları Trafik Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi içinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi BATIDER C.XX, S.1, 1989, Sh.147.

¹⁸ Ulaş, Sh. 688.

¹⁹ Kendigelen, Sh.148.

²⁰ Ulaş, Sh. 585.

²¹ Kendigelen, Sh. 150.

5.3. SÖZLEŞME SÜRESİNCE İHBAR GÖREVİNİN YERİNE GETİRİLMESİNDE SÜRE VE ŞEKİL

Sigortacının sigorta sözleşmesini yapmasını veya daha ağır şartlarda yapmasına mucip olacak şekilde sigortalı malın yerini veya sözleşme anındaki halini değiştirdiğinde sigortacıya durumu 8 gün içinde bildirmek zorundadır. (TTK 1291/II). Bu ihbarı alan sigortacı dilerse ihbarı aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde sözleşmeyi feshedebilir. Kanunda sarahat olmamakla birlikte, sigortacının sözleşmeyi feshetmek yerine riziko ağırlaşmasına uygun surette sigorta priminin artırılmasını istemesi de mümkündür. Ancak primlerin riziko ağırlaşmasına uygun olarak artırılmasını isteyen sigortacıda bu talebini de sekiz gün içerisinde bildirmelidir²².

TTK’unda ihbar süresinin saat hesabı ile hesaplanması öngörülmediğinden, sekiz günlük sürenin ağırlaşmanın gerçekleştiği tarihi izleyen günden itibaren başlar. Sigorta ettirene tanınan sekiz günlük süre içinde rizikonun ağırlaştığını belirten ihbarın sigortacıya varmış olması gerekir²³.

Sigorta ettirenin tehlikenin arttığını bildiren beyanı hiçbir şekilde bağlı tutulmamıştır. Başka bir anlatımla Türk Ticaret Kanununun 20. maddesi hükmü uygulanmaz. Ne sözleşmeden rücu, ne sözleşmeyi fesih ne de tarafların birbirini temerrüde düşürmeleri sözkonusudur²⁴.

Sigorta ettiren bildirim yükümlülüğünü belli süre içinde yerine getirmez ve sigortacı da durumdan başka yolla haberdar olursa, yine haberdar olduktan sonra sekiz gün içinde sözleşmeyi feshedebilir²⁵.

Trafik sigortası ile ilgili olarak TSGŞ C-3 maddesine göre rizikonun ağırlaşması durumunda “durumu öğrenir öğrenmez en geç sekiz gün içinde” sigorta ettiren sigortacıya ihbar etmek zorundadır. Sigortacıda durumu öğrendikten sekiz gün içinde prim farkını ödemesini sigorta ettirene ihbar etmekle yükümlüdür. Sigorta ettiren

²² Can, Sh. 144.

²³ Ayiter, Sh. 299.

²⁴ Bozer, Sh. 82.

²⁵ Bozer, Sh. 82.

kendisine yapılan ihbardan sonra yine sekiz gün içinde prim farkını ödemez ise sözleşme fesh olur.

TTK'nuna göre sigorta ettiren tarafından yapılacak ihbar hiç bir şekilde tabii değilken, TSGŞ C-5 maddesi ihtarları noter veya iadeli taahhütlü mektup şartına tabii tutmuştur. Genel şartın bu hükmü TTK'nun emredici 1291 maddesine aykırılık teşkil etmektedir. Buradaki ihbarın şekli ispat açısından önem arzeder²⁶.

5.4. SÖZLEŞME SÜRESİNCE İHBAR GÖREVİNİN YERİNE GETİRİLMEMESİ ve HUKUKİ SONUÇLARI

Türk Ticaret Kanunumuz sadece subjektif tehlike ağırlaşmasını ele almakta ve bu durumun ihlalini düzenlemektedir. TTK 1291 maddesinin İki ve Üçüncü fıkralarının ifadesinden anlaşılacağı üzere;

Riziko ağırlaşmasını oluşturan değişikliği sigorta ettirenin ihbar etmiş olması ile sigortacı tarafından bizzat öğrenilmesi arasında sonuç itibariyle hiçbir fark yoktur. Her iki durumda da durumu öğrenen sigortacı sekiz gün içinde akdi feshedebilir. Yani sigorta ettirenin bu değişikliği ihbar etmemesinin ayrı bir müeyyidesi mevcut değildir. Sigorta eterinin sadece rizikoyu ağırlaştırması fesih hakkı vermektedir. Sigortacı bunu ya sigorta ettirenin yapacağı ihtarla veya başka herhangi bir sebeple kendi öğrenebilir²⁷. Sigortacı fesih iradesini sekiz gün içinde yapmalıdır ve bu süre hak düşürücü süredir. Bu nedenle süre geçtikten sonra sözleşmenin feshi mümkün olmaz. Sürenin hak düşürücü olması nedeniyle resen dikkate alınır²⁸.

Türk Ticaret Kanunumuza göre sigorta ettirenin sigortalı malın yerini veya sözleşme zamanındaki halini değiştirmesinde kusurlu olması şart değildir. Alman, Fransız ve Belçika hukuklarında görevin ihlalinde kusur ayırımı yapılmaktadır. Türk Ticaret Kanununa göre sözleşme süresi içinde riziko gerçekleştiğinde durumu öğrenen sigortacı sekiz gün içinde sözleşmeyi feshedebilir. (md. 1291). Fesih tek taraflı bir irade beyanı olup, sigorta ettirene ulaşmasından itibaren hüküm ifade eder. Fesih

²⁶ Franko, Sh. 112.

²⁷ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 205.

²⁸ Franko, Sh. 116, Doğanay, Şerh Sh. 3061.

geçmişe etkili değildir. Bu durumda fesih tarihine kadar karşılıklı borçlar ifa edilecektir²⁹.

Gerek süresinde fesih beyanında bulunmamak, gerekse bu süre zarfında riziko ağırlaşmasına zimmi muvafakat olarak nitelendirilebilecek bir harekette bulunmak, sigortacının fesih hakkını ortadan kaldırmakta, taraflar arasındaki sigorta sözleşmesi riziko ağırlaşmasına rağmen başlangıçtaki şartlara göre hükmünü devam ettirmektedir³⁰.

Kanunun hükümleri ihtiyaçları karşılamaya yetmemektedir. Sigortacı durumu rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrendiği takdirde kanundaki müeyyidenin uygulama imkanı kalmayacaktır. Halbuki riziko ağırlaştığı takdirde, rizikonun ağırlaşma tarihinden itibaren prim ile riziko arasında denge teminine imkan verecek hükümlerin konması gerekir. Örneğin munzam prim tahsili veya sigorta bedelinin tenzili gibi. Rizikonun ağırlaşması halinde, prim ile riziko arasında denge temini için en uygun vasıta munzam prim talebidir. Yargıtay 11. HD. 26.11.1981 gün ve 1981/4590-504 Ek sayılı kararında “rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigortacının TTK md. 1291’e göre yükümlülüğün yerine getirilmediğinden bahisle akdi fesih yetkisini kullanması mümkün değildir.” şeklinde karar vermiştir³¹.

Genel şartlarda bu konu daha uygun ve ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir³².

ZMSS’da sigorta sözleşmesi süresi içerisinde sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü KTK.nunda düzenlenmiş değildir. TTK 1291 maddesinde konu mal sigortaları açısından genel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. TSGŞ’ların da bu husus ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Sözleşmeden sonra rizikoyu ağırlaştırıcı nitelikte gerek araçtaki, gerekse diğer hususlardaki bu değişiklik sigortacıya öğrenir öğrenmez en geç sekiz gün içinde bildirmesi gerekmektedir. TSGŞ’ların bu yükümlülük sigorta ettirene yüklendikten sonra, keyfiyeti sigortacı tarafından öğrenilmesi hallerinde gerekli prim farkının ödenmesinin temini için sekiz gün içinde ihtar çekilmesi ve kendisine sekiz günlük süre tanınması gerektiği belirtilmiştir. Sigorta ettiren ihtarın

²⁹ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 206.

³⁰ Kendigelen, Sh. 192.

³¹ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 206.

³² Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 206.

kendisine ulaşmasından itibaren sekiz günlük süre içinde istenilen primi ödemediği ya da ödemeyeceğini bildirirse, sözleşme fesih edilir ve prim iadesi yapılır³³.

Sözleşmenin feshi halinde; TSGŞ'lerine göre feshin hüküm ifade edeceği ana kadar geçen sürenin primi kısa süre esaslı üzerinden hesap edilir ve fazlası iade edilir. Prim farkının istenilmemesi durumunda fesih hakkı düşecektir.

Rizikonun daha önce gerçekleşmesi halinde sigortacı bu keyfiyeti zarar gören üçüncü kişiye karşı ileri süremeyecek, sigorta tazminatını ödedikten sonra kendi sigorta ettirene karşı rücu edebilme imkanına sahip olacaktır³⁴. Rücu taleplerinde TSGŞ'lerini C-2 maddesinin (a) ve (b) fıkraları hükümleri aynen uygulanacaktır. İhbar görevi sigorta ettiren tarafından kasıtlı olarak yapılmaması halinde tazminatın tamamını ihbar görevi kasıt olmaksızın yerine getirilmemiş ise alınması gereken prim oranında tazminat rücu edilecektir.

TSGŞ'leri sadece rizikonun ağırlaşmasını değil, rizikonun hafiflemesini dikkate almıştır. Rizikonun hafiflemesi daha az prim almayı gerektirir nitelikte ise; bu değişikliğin yapılmasından sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre hesaplanacak prim farkı sigorta ettirene iade edilir. (TSGŞ C-3 son fıkra)

Hukukumuzda, kara sigortalarında sigorta ettirenin sigorta süresi içinde görevleri yeterli ve ihtiyaçlara cevap verecek bir düzenlemeden mahrumdur. Gerek, TTK'nun hükmünün gerekse sigorta genel şartlarının bu konuya ilişkin esasların yeniden gözden geçirilerek modern sigorta hukuku prensiplerine göre ve değişik sigorta dallarında birbirine uygun ve sistemli şekilde düzenlenmesinde fayda vardır³⁵.

5.5. İŞLETENİN DEĞİŞMESİ

5.5.1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmesi taraflar arasında sürekli bir ilişki oluşturmasının neticesi olarak sigorta müddeti içinde sigorta edilen menfaatten yararlanan kimsenin değişmesi

³³ Ulaş, Sh. 585.

³⁴ Ulaş, Sh. 585.

³⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 209.

mümkün olabilmektedir. Sigorta edilen malın sahibinin değişmesiyle sigorta menfaati ortadan kalkacağından, bu genel ilke gereğince sigorta ilişkisinin sona ereceğini kabul etmek gerekmektedir. Halbuki bu sonuç türlü sebeplerle ihtiyaçlara ve ilgililerin menfaatlerine aykırıdır. Sigorta ilişkisinin bu şekilde sona ermesi halinde sigortacı sözleşmenin devamı halinde elde edeceği primleri alma imkanını kaybeder. Sigortalı malın sahibinin değişmesiyle sigortacının durumunda herhangi bir ağırlaşma oluşmayabilir. Yeni malikte malın sigortalı olmasını isteyebilir. Çünkü yeni sigorta yapılana kadar mal sigorta teminatından mahrum kalacaktır. Malın ilk sahibi açısından ödenen primlerin boşa gitmesi ihtimal dahilindedir. Bu nedenlerle genel bu ilkedен vazgeçilerek, sigortalı malın sahibinin değişmesi ve dolayısıyla sigorta edilen menfaat ilişkisinin yerine başka bir menfaat ilişkisine bırakmasına rağmen, sigortanın yeni malikle devam edeceği ilkesi kabul edilmiştir³⁶.

Kanun koyucumuz, sigorta sözleşmesi devam ederken sigortalanan malın malikinin herhangi bir şekilde değişmesi halinde sigortadan doğan hak ve borçların o malın riski kendisine ait olduğu andan itibaren yeni malike intikal edeceğini öngörmüştür. (TTK 1303; 1458) Böyle bir durumda sigortacı sigorta priminden dolayı evvelki malike de müracaat edebilir. Yani sigortalı malı temlik eden ile temellük eden primlerden dolayı müteselsilen sorumludur (TTK 1303, II, 1458, 1)³⁷

Yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere; mal sigortalarında sigortalanan mal üzerindeki mülkiyet hakkının iradi veya gayri iradi surette intikali, sözleşmenin sona ermesi sonucunu getirmez. Ancak karadaki mal sigortalarında aksine sözleşme ile düzenleme yapmak mümkündür. Buna karşılık denizcilik rizikolarına karşı sigortalarda bu esasın kararlaştırılması mümkün değildir. (TTK 1264, III). Bununla birlikte sigortanın yeni malike devamına dair esas gemi veya gemi paylarına ilişkin sigortalarda sadece gemi bir yolculuk sırasında temlik edildiği takdirde uygulanır. Eğer, gemi belli bir müddet veya birden fazla yolculuk için sigorta edilmiş ise,

³⁶ Öztan, Fırat: Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, Ankara 1971, Sh. 5-6, 106.

³⁷ Can, Sh. 124.

geminin yolculuklardan biri sırasında temlik halinde sigorta ancak geminin en yakın varna limanında boşaltılmasına kadar uzar³⁸.

TTK'nun 1303. maddesinde sigortalı mal ifadesi kullanılması doğru değildir. Çünkü sigortanın konusu mal değil, mal üzerindeki menfaattir. Bu nedenle sigorta edilen menfaat sahibinin değişmesinden bahsetmek gerekir. Örneğin; bir mal üzerindeki rehinli alacaklı, alacaklı menfaatini sigorta ettirmiş olduğu takdirde, malın mülkiyetinin devri bu sigortaya tesir etmez. Rehlinli alacaklı alacağını başka bir şahsa devrederse, devralan şahısla sigorta ilişkisinin devam edip, etmeyeceği sözkonusu olur³⁹.

Kara sigortalarında malın el değiştirmesi sigortacının sigorta sözleşmesini yapmayacağı nitelikte bir risk ağırlaştırması doğurmuyorsa, ona fesih yetkisi de bahsetmez⁴⁰.

5.5.2. sigorta Sözleşmesinden Doğan Hak Ve Borçların İntikalinin Sigortalı Malın Mülkiyetindeki Değişikliğe Tabi Tutulmasının İsbetli Olup Yolmadığı

Kanundaki ifadeye göre, bir şeyin temlik için eşya hukuku bakımından formel olarak mülkiyetin intikali aranmaktadır. Halbuki sigortada gerek zarar gerek menfaat kavramı ekonomik niteliğe sahiptir. Bu sebeple formel intikalin esas alınması bazı hallerde uygun olmaz⁴¹. Yani, kanunkoyucunun Ticaret Kanunu'nun 1303. ve 1488. maddelerinde yer alan hükümleri sevk etmesinin sebebi, sigortalı malın mülkiyetinin değişmesini sigorta menfaatini eski malikten yeni malike geçiren bir gelişme olarak görmesidir. Bununla birlikte sigorta menfaatinin bir başka kişiye intikali sadece malikin sigortalı olduğu mal sigortalarında söz konusu olabilecek bir ihtimal değildir. Bir alacaklının daha önceden kendisine borçlu olan kişiye ait bir mal hakkında yaptırmış olduğu sigortaya ilişkin menfaati, onun bu alacağını bir başkasına temlik etmesi ile alacağını temellük eden kişiye geçer. Keza, alacağını borçlunun aczine karşı sigorta ettiren alacaklının alacağını temlik etmesi halini de aynı durum varittir⁴².

³⁸ Mentol, Sh. 124-125.

³⁹ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 252.

⁴⁰ Mentol, Sh. 125.

⁴¹ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 152.

⁴² Mentol, Sh. 126.

Yukarıda açıklandığı üzere; malik dışındaki kişilerin sigortalı olduğu sözleşmelerde, sigortalı kişilere ait menfaatlerin bir başkasına geçtiği hallerde mevcut sigortaların akibetinin ne olduğu hususu, halli gereken ama kanunda hakkında açık hüküm bulunmayan bir meseledir. Meselenin halli için bugün yapılabilecek tek şey menfaat teorisinden hareketle malikin sigortalı olduğu mal sigortaları dışındaki zarar sigortalarında da Ticaret Kanununun 1303 veya 1458 maddelerinin kıyasen uygulanmasıdır⁴³.

5.5.3. Trafik Sigortasında Durum

Sigortalı motorlu aracın işleteni değişebilir. Bu durumda yapılacak işlem ve hukuki işlemin neticeleri 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 94. maddesinde öngörülmüştür⁴⁴.

TTK'nun konuya ilişkin 1303. maddesinde sigorta sözleşmesi süresi içinde sigortalı malın sahibinin herhangi bir hüküm olmadıkça o sigortadan doğan hak ve borçların yeni sahibine intikal edeceği hüküm altına alındığı halde KTK.nun konuyu düzenleyen ve 3672 sayılı yasayla değiştirilen 94. maddesinde değişik bir düzenlemeye gidilmiştir⁴⁵.

Karayolları Trafik Kanununun 94. maddesi hükmüne göre sigortalı motorlu aracın işletenlerin değişmesi halinde, devreden işletene onbeş gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorunluluğu getirilmiştir. Böyle bir durumda, yeni işletenle sigorta sözleşmesinin devam ettirilip ettirilmeme konusunda taktir hakkı sigortacıya bırakılmış olup, sigortacının durumun kendisine bildirilmesinden itibaren yine onbeş gün içinde ZMSS sözleşmesini feshedebilme imkanına sahip olduğu hükme bağlanmıştır. Yine aynı madde hükmüyle sigorta sözleşmesinin, sigortacı tarafından fesih tarihinden on beş gün sonrasına kadar devam edeceği bir başka anlatımla, sigorta sözleşmesinden doğan güvencenin fesihle sona ermeyip on beş gün daha devam edeceği de kabul edilmektedir⁴⁶.

⁴³ Can, Sh. 128.

⁴⁴ Bozer, Sh. 147.

⁴⁵ Ulaş, Sh. 607.

⁴⁶ Ulaş, Sh. 607.

Açıklamış olduğumuz bu kanun hükmü TSGŞ'lerinde işletenin değişmesi başlığı altında düzenlenmiştir⁴⁷. TSGŞ'lerinde işletenin değişmesi başlığı altında farklı ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Genel şartın C-4 maddesine göre sigorta sözleşmesi araç işletenini takip eder. İşletenin araç grubunda herhangi bir değişiklik olması durumunda genel şartların C-3 maddesi olan sigorta ettirenin sigorta süresi içinde ihbar yükümlülüğü hükümleri kıyasen uygulanacaktır. Sözkonusu ihbar yükümlülüğüne ilişkin ayrıntılı açıklamaları bir önceki bölümde yapmıştık.

Genel şarta göre; sözleşme süresi içerisinde işletenin değişmesi halinde, sigorta sözleşmesi işletenin değiştiği tarihten itibaren on gün süreyle herhangi bir işlem yapmaya gerek olmaksızın ve prim ödemeye gerek olmadan yeni işleten içinde geçerli olacaktır. Araç işletenin değişmesi durumunda yeni sigorta yapılmasıyla; sigortacının işletenin değiştiği tarihe kadar hak kazandığı prim gün esasına göre tespit edilip, fazla pirim sigorta ettirene iade edilecektir.

Doktrinde TTK'nun 1303. maddesindeki ilkenin aksine sigortalı aracın işletenin değişmesi halinde sigortacıya fesih hakkı tanınmış olması eleştirilmektedir. ZMSS sözleşmesinin sigorta ettiren kadar üçüncü kişilerin de yararının bulunması aynı nedenle de bu tür sözleşmelerin sosyal niteliklerinin bulunması ayrıca, sigortalı önce işletenin değişmesinin rizikoyu ağırlatıcı bir niteliğe haiz olmaması, bunların dışında devir olan işletenin aynı sigortacıya başvurması halinde, KTK'nun 101. maddesi gereğince aynı sigortacının yeni işletenle de ZMSS sözleşmesi yapmaya zorunlu olduğu hususlar bu eleştirilerin hukuksal temellerini oluşturur⁴⁸.

Yine doktrinde yukarıdaki paragrafta belirttiğimiz yasanın aksaklığının KTK 94. maddesinin sigorta ettiren yararına değiştirilebilmesinin mümkün olduğu esastan hareketle sigorta sözleşmesine sigortalı aracın el değiştirmesi halinde de sigorta sözleşmesine sigortalı aracın el değiştirmesi halinde de sigorta sözleşmesinin yeni işletenle devam edileceğine dair konulacak hükümlerle giderilmesinin mümkün olduğu ileri sürülmüştür⁴⁹.

⁴⁷ Ulaş, Sh. 600.

⁴⁸ Ulaş, Sh. 608.

⁴⁹ Ulaş, Sh. 608.

ZMSS sözleşmesinden, sigortacı ile bir önceki sigorta ettiren sıfatını taşıyan işleten ve aracı devralan yeni işleten arasındaki bu iç ilişkiler sigortalı aracın oluşturduğu riziko nedeniyle üçüncü kişilere zarar verilmesi halinde, üçüncü kişilere bu hususun ileri sürülemeyeceğine 11.HD.si 27.12.1990 gün ve 1989/5136 E, 1990/8436; 9.6.1995 gün, 1995/3479-4858 E/K; 18.2.1997 gün ve 1997/231-839 E/K sayılı kararlarıyla karar vermiştir⁵⁰.

⁵⁰ Ulaş, Sh. 605-609.

6. RİZİKONUN GEREKLEŞMESİ DURUMUNDA İHBAR VE SİGORTA ETTİRENİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ

6.1. RİZİKO GERÇEKLEŞMESİ HALİNDE İHBAR YÜKÜMLÜĞÜ

6.1.1. Riziko Kavramı

Sigorta sözleşmesi tam iki taraflı bir sözleşmedir. Sigorta kavramının temeli “rizikoların dağıtılması” ilkesidir. Diğer bir deyimle fert ve münasebetlerin maruz kaldıkları zarar veya ihtiyaç doğuran olayların ekonomik sonuçlarının bunlar arasında dağıtılması suretiyle giderilmesidir¹.

Sigorta hukukunda riziko (tehlike) günlük dilde kullanılan anlamdan farklıdır. Tehlike kavramının, sigorta hukukunda tanımını yapmak oldukça güçtür. Bu nedenle tehlikenin tanımını yapmak yerine unsurlarını açıklamak yolu tercih edilmiştir. Çünkü tehlikenin her unsuru birçok istisnayı da beraberinde getirir. Kanun koyucu bu nedenle Türk Ticaret Kanununun 1263. maddesinde sigorta sözleşmesinin tanımını yaparken çok dikkatli davranmış ve tehlike deyimini sadece mal sigortalarının tanımını dolayısıyla kullanmış, hayat sigortalarında hadise deyimine yer vermiştir².

Tehlike olarak adlandırılan olayın meydana gelmesi meskuktur. Bununla beraber bazı sigorta türlerinde ise tehlike mutlaka meydana gelecektir örneğin; evin yangına karşı sigortalanmasında yangının meydana gelip gelmeyeceği belli değildir. Buna karşılık ölüm şart edilerek yapılan sigorta sözleşmesinde tehlikenin gerçekleşmesi muhakkaktır. Fakat riskin hangi tarihte meydana geleceği belli değildir. Özellikle

¹ Kender Reyegan, Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması, Doç. Dr. Mehmet Soner'in Anısına Armağan, İstanbul 2006, Sh. 517.

² Bozer, Sh. 25.

hayat sigortalarında tehlike deyiminin bu niteliği her zaman sözkonusu olmayabilir. Kanun yapıcı bu nedenle hayat sigortalarında tanımda hadiseden söz etmiştir³.

Riziko ilerde gerçekleşmesi muhtemel olan ve sigortalının iradesi dışında zarar ve başkaca uygun olmayan bir durumu yaratan olaydır. Sigorta akdinin taraflarının iradeleri dışında kalan gerçekleşmesi veya gerçekleşme tarihi belirsiz olan zarar veya başkaca uygun olmayan bir hal doğuran, geleceğe ait bir olaydır⁴.

Tehlike genellikle şahsımızı veya mal varlığımızı tehdit eden bir olaydır. Bununla birlikte bazı sigortalarda tehlikenin sevindirici bir olay niteliği de taşıdığı görülür. Örneğin yangın sigortasında, tehlikenin meydana gelmesiyle malvarlığında bir eksilme olacaktır. Bununla beraber çeyiz sigortasında tehlikenin gerçekleşmesi sevindirici bir olaydır. Çünkü belli bir zamanın idrak edilmesiyle sigortalı evlenmiş ve bu olay sebebiyle de sigortacıdan sigorta bedelini istemek imkanını elde etmiştir. Tehlike kural olarak ileri de meydana gelecek bir olaydır. Bazı olayların tehlike olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Şöyle ki; tabiat kanunlarına göre meydana gelmesi imkan dahilinde olmayan olaylar tehlike niteliğinde sayılmaz. Sigorta ettiren veya sigortalının kasıt veya hilesi sonucu meydana gelmiş olaylarda tehlike niteliğinde değildir. (TTK md.1 1278, 1378). Tehlikenin ahlaka, adaba aykırı olmaması gerekir. (TTK 1277). Eşyanın amacına uygun şekilde kullanılmasından dolayı meydana getirdiği eskime, yeni amortisman tehlike değildir. Yine mal ayıbından meydana gelen bozukluklar tehlike sayılmaz⁵.

TSGŞ'ların A-1 maddesi trafik sigortasındaki rizikoyu belirtmiştir. Sözkonusu madde "sigortacı, poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanuna göre işletene düşen hukuki sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar temin eder" denmiştir. TSGŞ'larının A-3 maddesinde teminat dışında kalan haller ayrı ayrı belirtilmiştir.

³ Bozer, Sh. 25.é

⁴ Omağ M. Kemal: Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, İstanbul, 1985 Sh. 9.

⁵ Bozer, Sh. 26-27.

6.1.2. Rizikonun Gerçekleştiğini İhbar Görevi

Rizikonun gerçekleşmesini bir an evvel öğrenmekte sigortacının türlü yararları vardır. Zararı azaltmak için tedbirleri alabilir, kusuru ve kastı tespit edebilir, üçüncü kişilere rücu imkanı varsa bunun delillerini toplar, bu kişiler hakkında dava açabilir, ihtiyati haciz kararı alabilir, zararın gerçek miktarını tespit edebilir. Örneğin gemi karaya oturmuş ve batma tehlikesi varsa hemen kurtarma-yardım gemisi gönderir ve gemiyi batmaktan kurtarır. Çarpmadan doğan bir hasar varsa, çarpan gemi uzaklaşmadan mahkeme kararıyla alıkonabilir. Rizikonun teminat dışı bir sebepten, yangın sigortasında patlayıcı ve yanıcı maddelerin bulunmasından doğup, doğmadığını tespit ettirebilir. Bütün bu sebeplerle rizikonun gerçekleştiğini bir an evvel öğrenmek zorundadır. Rizikonun gerçekleştiğini en iyi bilecek olan kişi sigorta ettiren ve bilhassa sigortalıdır. Geminin battığını, karaya oturduğunu, müşterek avarya yaptığını, bir kazaya uğradığını, fabrikasında yangın çıktığını, arabasının trafik kazasına uğradığını en önce sigortalı bilebilir. Bu sebeplerdendir ki kanunlar sigorta ettiren ve sigortadan haberi olan sigortalıya bu mükellefiyeti yüklemiştir. İhbar görevinin yerine getirilmemesine veya zamanında yerine getirilmemesine ağır müeyyideler koymuştur⁶.

Rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevi Türk Ticaret Kanunda kara ve deniz sigortaları bakımından ayrı düzenlenmiştir⁷. Kanunumuz zarar sigortalarında 1292, Can sigortalarında 1332. maddenin son fıkrası deniz sigortalarıyla kara ve içsu nakliyatında 1377 maddesiyle konuyu düzenlemiştir. Gerek 1292. madde, gerekse 1332. maddenin son fıkrası sigortalı zararına değiştirilemeyen emredici olan hükümlerdir (Md.1264/4). 1377 madde ise yorumlayıcı bir hükümdür⁸.

6.1.2.1. İhbarla Yükümlü Kişi

Hayatın olağan akışına göre, rizikonun gerçekleşmesini en iyi bilecek durumda olan şahıs sigortalıdır. Sigorta ettiren ile sigortalı aynı şahıs ise problem yoktur. Ölüm

⁶ Arseven, Sh. 119.

⁷ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 211.

⁸ Arseven, Sh. 119.

şartlı can sigortalarında sigorta bedelini alacak olan şahıs bunların dışında bir kimse olabilir ve genelde de durum böyledir⁹.

Kara sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya ihbar görevi TTK'nun 1292 maddesinde belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre; sigorta ettiren kişi sigortanın taalluk ettiği rizikonun gerçekleştiğini haber aldığı andan itibaren beş gün içerisinde sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Aynı riziko için birden fazla sigorta yapılmış olması durumunda, sigorta ettiren, yukarıda belirlenen süre içinde sigortacılardan her birine gerek hasarı ve gerekse aynı menfaat hakkında yaptığı diğer sigorta sözleşmelerini bildirmeye mecburdur¹⁰.

TTK'nun 1292. maddesine emredici nitelik verilmeseydi, genel ve özel şartlarla bu mükellefiyet sigortalıya yüklenebilirdi. Yasanın emredici hükmünü zorlama ve genel şartlarda konuyu düzenlemek suretiyle sigortadan bilgisi olan sigortalıya da bu yükümlülüğü yüklemek mümkün olabilir¹¹.

Hayat sigortalarında mükellefiyet sigortalıya ve sigortadan yararlanan kişiye yüklenmiştir. Deniz ve diğer nakliye sigortalarıyla ilgili TTK'nun 1377 madde ise; bildirme yükümlülüğünü hem sigorta ettirene hem de sigortadan haberi olan sigortalıya yüklemiştir¹².

Trafik sigortasında TTK'nun 1292 maddesine uygun bir düzenleme getirilmiştir. TSGŞ'nin B-1 maddesine göre sigorta ettiren (işleten) rizikonun gerçekleşmesi halinde maddede belirtilen hususları sigortacıya bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Trafik sigortasında ihbar yükümlülüğü sadece rizikonun gerçekleşmesi durumuna inhisar ettirilmemiş bunun dışında, zarardan dolayı, sigorta ettirenin dava yoluyla veya sair bir suretle tazminat talebi karşısında kalması veya aleyhine cezai soruşturma başlatılması hallerinde bu gibi durumu sigortacıya bildirmekle sigorta ettiren yükümlü tutulmuştur¹³.

⁹ Arseven, Sh. 119.

¹⁰ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 211-212.

¹¹ Arseven, Sh. 119-120.

¹² Arseven, Sh. 120.

¹³ Ulaş, Sh. 586.

6.1.2.2. İhbarın Süresi ve Şekli

TTK'nun 1292'nci maddesinin birinci fıkrasına göre, sigorta kimse sigortanın ilişkin olduğu rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği andan itibaren beş gün içinde sigortacıya haber vermeye mecburdur. Bu sürenin işlemeye başlayacağı tarih, anılan fıkra da değişik sorumluluk sigortası türleri bakımından farklıdır¹⁴.

TTK'nun 1292. maddesi, mali mesuliyet sigortalarında rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevi süresinin başlangıç anını ayrıca göstermiştir bu maddeye göre, üçüncü kişinin sigortalıya karşı dava açması halinde sigortacıyı sigortalının müdafaasına yardım etmeye mecbur tutan mesuliyet sigortalarında sigortalının tebligat üzerine davayı öğrendiği, sigortacının üçüncü kişiye vereceği tazminatın sigortacı tarafından ödenmesine ait mesuliyet sigortalarında ise hakkındaki mahkeme kararının kesinleştiğini, sigortalının öğrendiği veya dava olmadan yahut dava neticesi beklenmeksizin üçüncü kişi sigortalının para ödemiş olduğu halde parayı ödemiş olduğu tarihte ihbar süresi başlar¹⁵.

Kanun koyucu denizcilik rizikolarına karşı sigortalar bakımından rizikonun gerçekleşmiş olduğunun ihbarı yükümlülüğünün TTK'nun 1377. maddesinde hemen (derhal) yapılacağını belirtmiştir¹⁶. Hayat sigortasında ise, TTK'nun 1332/son maddesi rizikonun gerçekleşmesinden itibaren beş gün içinde ihbarın yapılmasını zorunlu kılmıştır¹⁷.

Trafik sigortasında, TSGŞ'ların B-1 maddesinde sigorta ettirenin beş gün içerisinde sorumluluğu gerektirecek olayı sigortacıya ihbar etmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Yine aynı madde de dava açılması, tazminat talep edilmesi ve cezai kovuşturmayaya maruz kalması durumunda derhal durumu sigortacıya sigorta ettiren bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Yine anılan hususlara ilişkin belgeleri derhal sigortacıya vermek zorundadır.

¹⁴ Can, Sh. 146.

¹⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 212.

¹⁶ Can, Shb. 146.

¹⁷ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 214.

Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesinden sonra ihbar görevi TTK'nunda hiçbir şekilde tabi tutulmamıştır¹⁸. Telefonla, teleksle, telgrafla, mektupla bildirilebilir. Bütün sorun bu bildirmenin ispatı ile ilgilidir. İspatın genel şartlarla özel bir şekilde bağlanması emredici hükme aykırı sayılabilir. Bazı genel şartlarca ihbarın noter vasıtasıyla yapılacağı öngörülmektedir¹⁹.

Trafik sigortasında, genel şartlarda ihbarın taahhütlü mektup veya noter vasıtasıyla yapılacağını belirtmiştir. (TSGŞ C-3 md.si) uygulamada ise rizikonun gerçekleştiği ihbarı şekilde tabi olmaksızın yapılmaktadır. Sigortacı rizikonun gerçekleştiğini biliyorsa ihbara gerek yoktur²⁰.

6.1.3. Rizikonun Gerçekleştiğini İhbar Görevinin İhlali

Kanun koyucu gerek zarar sigortalarında (md. 1292) gerekse can sigortalarında (md. 1332/7) rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar görevinin yerine getirilmemesine oldukça ağır müeyyideler koymuştur²¹.

Sigorta ettiren veya diğer ilgili kişiler rizikonun gerçekleştiğini kanuni süresi içinde sigortacıya ihbar etmedikleri takdirde bir takım hukuki sonuçlar ortaya çıkar. Sigorta ettiren bu görevini kasten yerine getirmemişse, sigorta hakkını kaybeder, yani sigorta tazminatı veya sigorta bedelini talep etme hakkından mahrum olur. Kusur durumunda ise kusurun ağırlık derecesine göre sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat indirilebilir. (md. 1292/son)²²

Görülüyor ki, rizikonun ihbarı görevinin ihlali için kusur şartı aranmaktadır. İhbarla görevli kişinin hiçbir kusuru yoksa bu görevi yerine getirmemesi hiçbir hukuki sonuç doğurmayacaktır²³. Kusur ağır ise fazla, hafif ise az indirim yapılır. Bu durumun taktiri mahkemeye aittir²⁴.

Kanunda, yukarıda da açıkladığımız üzere rizikonun gerçekleştiği süresi içinde sigortacıya ihbar edilmediği takdirde, bu nedenle bir zararın doğup doğmadığına

¹⁸ Bozer, Sh. 82.

¹⁹ Arseven, Sh. 121.

²⁰ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 215.

²¹ Arseven, Sh. 123.

²² Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 216.

²³ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 216.

²⁴ Arseven, Sh. 123.

bakılmaksızın müeyyidenin uygulanacağı kabul edilmiştir. Sigorta genel şartlarında ise ihbar etmeme nedeniyle bir zarar doğmuş olması aranmaktadır²⁵.

Hayat sigortalarında riziko ihbar yükümlülüğünü düzenleyen 1332 maddenin son fıkrasına göre, görevin yerine getirilmemesi halinde zarar sigortalara dair hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. İhbar kasten yapılmamışsa sigortacı hiçbir ödemede bulunmayacak, kusur varsa ağırlığına göre sigortacının ödemekle yükümlü olduğu bedel indirilecektir. Bu yaptırım hayat sigortalarının mahiyetine pek uygun değildir²⁶.

TTK'nun 1377 maddesine göre; bütün deniz sigortalarıyla kara ve iç su taşımacılığında bildirme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi çok daha hafif yaptırımlara bağlanmış, yaptırım bir ceza mahiyetinden çıkmış ve bir tazminat talebi hakkı şekline dönüşmüştür²⁷. Söz konusu maddeye göre sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak kaydıyla sigortalı rizikonun gerçekleştiğini ihbar yükümlülüğünü vaktinde yerine getirmeyecek olursa, sigorta ettirenin veya sigortalının kusuru bulunsun bulunmasın sigortacı vaktinde haber verilmesi halinde tazminatın azaltılabileceği miktarı, tazminat tutarından indirebilir²⁸.

Trafik sigortasında rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar göreviyle ilgili olarak KTK da herhangi bir düzenleme yoktur. TTK'nun 1292 maddesine uygun olarak TSGŞ'lerinin B-1 maddesinde; beş gün içinde rizikonun gerçekleştiğini ihbar etmekle sigorta ettiren yükümlü tutulmuştur. TSGŞ'lerin da rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar görevini yerine getirmemesi durumunda, sigorta ettirene uygulanacak yaptırımlara ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. TSGŞ'lerinin B-4 maddesinin 2. fıkrası f bendinde "Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesi halinde, B.1 maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa" sigorta ettirene rücu edebileceği belirtilmiştir.

11. HD.si 26.09.1994 tarih ve 1994/3321-6782-E/K sayılı kararında rizikonun gerçekleşmesi durumunda ihbar görevinin yerine getirilmemesiyle ilgili olarak

²⁵ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 216.

²⁶ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 217.

²⁷ Arseen, Sh. 124.

²⁸ Can, Sh. 148.

“Davacı aleyhine trafik kazası sonucu oluşan zararın tahsili için açılan hukuk davasının, davacı sigortacıya duyurulmadığı, anlaşılmıştır. Ancak az önce açıklanan sigorta poliçesi hükmünün yerine ettirilmemesi halinde ne gibi sonuçların olacağı bu poliçede öngörülmemiştir. Yani, sigorta ettiren için rizikonun gerçekleşmesi halinde bu rizikonun sigortacıya duyurulmasının hukuki müeyyidesi poliçede gösterilmemiştir. Bu durumda, davacının dava hakkının düşmediğinin kabulü ile poliçeye dayanarak davalı sigortacıdan istemde bulunması olanaklıdır. Bununla beraber, davalı sigortacının genel kurallar çerçevesinde dava konusu tazminatın gerçek zararın üzerinde oluştuğunu isbat hakkı vardır”²⁹.

Kanaatimizce de verilen karar yerinde ve isabetlidir. Trafik sigortası üçüncü kişilere verilebilecek zararları gidermeye yönelik olduğundan, sigorta ettirenin görevini yerine getirmemesi, sigortadan yararlanacak üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesi hukukun gereğidir.

6.2. SİGORTA ETTİRENİN DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ

6.2.1. Koruma Tedbirlerini Alma

6.2.1.1. Görevin İfası

Rizikonun gerçekleşmesinden önce ve sonra ifası gereken görevleri hemen sınırında zararı önleme ve azaltmak görevi yer almaktadır. Bu görevin rizikonun gerçekleşmesi anında ifa edilmesi gerekmektedir³⁰. Sigortalının bu yükümlülüğü, riziko kısmen veya tamamen gerçekleştiği takdirde zararı mümkünse önlemek, azaltmak, hafifletmek için gerekli gayreti göstermek ve tedbirleri almak, üçüncü kişiye rücu hakları varsa bunları teminat altına almaktır³¹.

²⁹ Ulaş, Sh. 586,587.

³⁰ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 218.

³¹ Arseven, Sh. 124.

Konu kara sigortaları açısından 1293. maddede düzenlenmiştir³². TTK'nun 1293. maddesinin birinci fıkrasına göre, sigorta ettiren, zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye tedbirleri almakla yükümlüdür³³.

Sigorta ettirenin bu görevi sadece zarar sigortalarında söz konusudur. Meblağ sigortalarında böyle bir görev yoktur. Bu görevin amacı, riziko gerçekleştikten sonra, sigorta ettirenin nasıl olsa sigorta var diye zararın büyümesine ilgisiz kalmasını engellemektir. Bu görevin ifasında sigorta ettirenden makul tedbirler alması beklenir. Sigorta ettirenin koruma tedbirlerini alma hususunda yaptığı masraflarını sigortacı ödemekle yükümlüdür³⁴.

TSGŞ'lerinde sigorta ettireni rizikoyu ihbar dışında motorlu aracı sigortalı değilmişçesine gerekli kurtarma ve koruma tedbirlerini almak ve bu maksatla sigortacı tarafından verilen talimatlara uymakla yükümlü tutmaktadır.(TSGŞ B-1)³⁵

6.2.1.2. Koruma Tedbirlerini Alma Görevinin İhlalinin Sonuçları

Sigorta ettiren riziko gerçekleştiğinde, koruma tedbirlerini almadığı takdirde, kanuna göre (TTK 1293/II) 1292 maddenin son fıkrası, yani rizikonun gerçekleştiğini ihbar görevinin ihlaline dair hükümler uygulanır. Bu duruma göre de; sigorta ettiren kimse bu tedbirleri almadığı takdirde, eğer kasten bu şekilde hareket etmişse sigorta haklarını kaybeder. Kusuru olduğu halde ise kusurun ağırlığına göre sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat indirilebilir³⁶.

Trafik Sigortasında sigorta ettirenin ihbar görevini yerine getirmemesi durumunda TTK'nun 1292. maddesinin sigortadan yararlanan üçüncü şahsa karşı uygulanamayacağını yukarıda açıklamıştık. TSGŞ'lerin B-4 maddesine göre; sigorta ettiren koruma görevlerini yerine getirmez ise; bu durumdan dolayı da zarar ve ziyanda artış olursa, bu miktarı sigortacı kendisinden rücu edebilecektir.

³² Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 218.

³³ Can, Sh. 148.

³⁴ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 219.

³⁵ Ulaş, Sh. 587.

³⁶ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku.

6.2.2. Sair Görevler

Sigorta ettirenin yukarıda belirtmeye çalıştığımız görevleri haricinde bazı görevleri daha vardır. Bu görevleri TTK'nunda ve genel şartlarında görebilmekteyiz. Yukarıda anlattığımız sigorta ettirenin görevleri kanunda sonuçları ile düzenlenmiş olan görevlerdir³⁷.

Sigorta ettirenin sair görevlerinden ilki, malın muayenesine izin verme yükümlülüğüdür. TTK'nun 1289 ncu maddesine göre, sigortacı sigorta olunan menfaatin konusu olan malın değerini tahkik için o malı dilediği zaman muayene edebilme hakkına sahiptir. Bu nedenle de, sigorta ettirenin veya sigortalının makul olan sigortacının bu hakkını kullanmaya yönelik taleplerini geri çevirmemesi gerekmektedir³⁸.

Sigorta ettiren, sigorta mevzu taşıt araçlarını sigortacı muayene etmesine müsaade etmesi gerekmektedir. Motorlu aracın muayenesi esnasında da doğru bilgileri vermek ve gerekli kolaylığı sağlamakla işleten sorumludur³⁹.

Sigortacının sigorta konusu menfaati tahkik yetkisinin amacı malın (trafik sigortasında motorlu araç) içinde bulunduğu şartları saptamaktan ibarettir⁴⁰. Sigorta ettirenin malı muayenesine izin vermemesi durumunda, uygulanacak müeyyideye ilişkin kanunda bir düzenle yoktur. Sigorta ettiren malın muayenesine izin vermese sigortacı sözleşme yapıp, yapmama konusunda tamamen serbesttir. Trafik sigortasında durum biraz daha farklıdır. KTK'nuna göre; sigortacı trafik sigortası yapmakla yükümlüdür. Sigorta ettiren aracı muayene ettirmez ise, sigortacı da kanaatimizce sigorta poliçesini yapmamakta serbest olmalıdır.

Sigortacı sözleşme yapıldıktan sonra malın muayenesini yapmak isteyebilir. Sigorta ettiren bu durumda, malın muayenesine izin vermez ise; hangi yaptırımın uygulanacağı kanunda belirtilmemiştir. Bir görüşe göre sigortacı sözleşmeyi feshedebilir⁴¹.

³⁷ Kender, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 222.

³⁸ Can, Sh. 149.

³⁹ Özdehir, Sh. 168.

⁴⁰ Ulaş, Sh. 52.

⁴¹ Bozer, Sh. 117.

Hayat sigortalarında, sigorta ettirenin ikametgâhını değiştirdiğini sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacı aynı menfaat için birden fazla sigorta yaptırmışsa bunu sigortacıya bildirecektir. Sigorta edilen menfaati el değiştirmesi de sigortacıya bildirmek gerekmektedir⁴².

Sigorta sözleşmesinin iyiniyete dayalı bir sözleşme olması dolayısıyla sigorta ettirenin bir takım görevleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin rizikonun gerçekleştiğinin tesbiti veya sigortacının ödeyeceği tazminatın miktarının tayini için sigorta ettiren her türlü bilgileri vermekle yükümlüdür. Diğer taraftan sigorta ettiren tedarik etmesi kendisinden beklenebilecek olan belgeleri de sigortacıya vermeye mecburdur. Bazı yabancı hukuklarda bu görevler kanunda açıkça ifade edilmektedir. Türkiye’de sigorta genel şartlarında bu görevlere yer verilmiřtir⁴³.

TSGŞ’ları B-1 maddesinin c bendine göre; sigorta ettiren, işletenin sigortacının istemi gereğince, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tesbite, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermekle yükümlüdür.

TSGŞ’ları, B-1 maddesini d bendine göre, sigorta ettiren, zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı ve aleyhine cezai kovuşturmaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve kovuşturmaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermekle yükümlüdür.

TSGŞ’ları B-1 maddesinin e bendine göre de sigorta ettiren, sigorta konusu ile ilgili başka sigorta sözleşmeleri varsa bunları sigortacıya bildirmekle yükümlü tutulmuştur.

⁴² Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 222.

⁴³ Kender, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Sh. 222.

7. SONUÇ

Sigorta sözleşmesi, tarafları karşılıklı olarak borç altına sokmaktadır. Sigorta ettirenin en önemli görevi prim ödeme borcudur. Prim ödeme borcundan başka Türk Ticaret kanununa göre; sözleşme öncesi ihbar görevi, rizikoyu ağırlaştırmama görevi, koruma önlemlerini alma, rizikonun gerçekleştiğini bildirme borcudur. Sigortacının en önemli görevi ise sigorta korumasını sağlamaktır.

Türkiye’de; karayollarının alt yapısı teknik özellikleri ve sayısı ihtiyaçlara cevap vermemekte, trafik konusunda toplumun yeteri kadar eğitilememiş olması ve kolluk görevlerinin trafik kontrollerini yeterince gerçekleştirememesi nedenleriyle trafik kazaları devamlı artmaya devam etmekte ve yapılan çalışmalar sorunları çözmeye yetmemektedir.

Trafik kazalarından doğan maddi ve bedeni zararların karşılanması için yapılması mecburi olan trafik sigortası bu zararların karşılanması amacını hedeflemektedir. Trafik kazası nedeniyle zarara uğrayan üçüncü kişi trafik sigortasının tarafı değildir. Sigorta sözleşmesi, KTK’nuna göre sigorta sözleşmesi yaptırmakla yükümlü olan işleten ile KTK ve SK’nuna göre trafik sigortası yapmakla zorunlu tutulan sigortacı arasında yapılır.

Trafik Sigortasının hukuki niteliğini incelediğimizde; motorlu araç işletenin, aracın işletilmesi nedeniyle meydana gelen trafik kazalarında 3. kişilere verilecek zararlar trafik sigortasıyla tazmin edilmektedir. Sigorta ettirenin tazminat sorumluluğunu 3. kişilere karşı güvence altına aldığından pasif sigortası şeklinde zarar sigortasıdır.

KTK’unda işletenin kimler olduğu açıklanmıştır. Sigorta ettiren işleten ve sigortacı trafik sigortası nedeniyle karşılıklı olarak yükümlülük altına girmektedirler.

İşletenin trafik sigortası sözleşmesindeki en önemli borcu prim ödeme borcudur. Primin KTK ve TSGŞ’larına göre trafik sigortası poliçesi tanzim edilirken peşin olarak ödenmesi gerekmektedir. Prim ödeme borcundan sonraki işletenin görevleri

ise; sözleşmenin kuruluşunda motorlu araçla ilgili tüm bilgileri tam ve eksiksiz olarak sigortacıya bildirmesi, sigorta sözleşmesi devam ederken rizikonun ağırlaşması yani motorlu araç işletilmesiyle herhangi bir değişiklik olduğunda sigortacıya bildirmesi, aracın işleteni değişmesi halinde bu durumu sigortacıya bildirmesi, rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortacıya bildirmesi, hasarın artmaması için gerekli koruma tedbirlerini alması, aracın muayenesine her zaman için sigortacıya izin vermesi ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra da sigortacının istediği bilgi ve belgeleri temin etmesidir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin sonuçları Türk Ticaret Kanunu ve Trafik Sigortası Genel Şartlarında belirtilmiştir.

Trafik Sigortası Genel Şartları Türk Ticaret Kanunundan uzaklaşarak yazılmıştır. Trafik Sigortası Genel Şartlarında kanundan daha farklı ve ayrıntılı düzenlemelerde bulunulurken, kişisel ve sosyal ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır.

Türk Ticaret Kanununun sigortaya ilişkin hükümlerinin yeniden düzenlenmesinde oldukça fayda vardır.

KAYNAKÇA

Adal Erhan: Motorlu Taşıtlı Kazalarına Karşı Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası, İÜHFİM, CXXX, İstanbul, 1965.

Adal Erhan: Trafik Kazalarında Akit Dışı Sorumluluk, İstanbul, 1963.

Arıbol Erdoğan: Mecburi ve İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortalarında Prim ve Sigorta Tazminatına İlişkin Sorunlar V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Trafik Sigortası Ankara, 1973.

Arseven Haydar: Sigorta Hukuku, İstanbul, 1987.

Ayiter, Kudret: Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken Mevcut İhbar Mükellefiyeti, Ticaret Banka Hukuku Haftası, Ankara, 1960.

Can Mertol: Sigorta Hukuku, Ankara, 2005.

Doğanay İsmail: Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Ankara, 2004

Doğanay, İsmail: Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şumulü Nedir? BATİDER, 1974, C. VII, S.4.

Franko Nisim: Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1992, BATİDER.

Gökçen Hasan Tahsin, Kaymaz Seydi: Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Ankara, 2000.

İmre Zahit: Motorlu Taşıtlı Araçlarının Mecburi Mesuliyet Sigortası ve Kapsamı (Bildiri), Trafik Sigortası V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Akara, 1975.

Kender Reyegen, Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması, Doç. Dr. Mehmet Soner'in Anısına Armağan, İstanbul 2006.

- Kender Reyegen: Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, III. Sigorta Semineri, İstanbul, 1977.
- Kender Reyegen: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2005.
- Kendigelen, Abuzer: Karayolları Trafik Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında Sigorta Süresi içinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi BATIDER C.XX, S.1, 1989.
- Kılıçoğlu Ahmet: 2918 Sayılı Kanuna Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, BATIDER, 1984, C.VII.
- Kubilay Huriye: Uygulamalı Sigorta Hukuku, İzmir, 2003.
- Nomer Yıldız Esra: Trafik Sigortasında Garanti Fonu, İstanbul, 2000.
- Omağ M. Kemal: Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, İstanbul, 1985.
- Özdemir Evren H.: Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul, 1988.
- Öztan Fırat; Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara, 1966.
- Öztan, Fırat: Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigortalı Malın Sahibinin Değişmesi, Ankara 1971.
- Serozan Rana: Sözleşmeden Dönme, İstanbul, 1975.
- Tekinay/Akman/Burcuoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1993.
- Türk Hikmet Sami: Mecburi Mali Sorumluluk Sigortası ve İzinsiz Kullanmalar, BATIDER C.VI. Ankara, 1972,
- Ulaş Işıl: Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları Ankara, 2007.
- Ünan Samim: Kara Sigortalarında Sigorta Ettirenin Görevleriyle İlgili Bazı Sorunlar Üçüncü Sigorta Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Sigorta Hukuku Dergisi, 1998.

Ünan Samim: Karayolları Trafik Kanununun Sekizinci Kısımının “İşleten ve Araç İşleticisinin Bağlı Bulunduğu Teşebbüs Sahibin Hukuki Sorumluluğu” Başlıklı Birinci Bölümü ile “Sigorta” Başlıklı İkinci Bölümünde Yapılan Değişikliklere Dair I. Tebliğ.

Vural Güven: Trafik Sigortası, Ankara, 1981.

EK

**KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK
SİGORTASI
(TRAFİK SİGORTASI) GENEL ŞARTLARI**

Yürürlük Tarihi: 15 Ağustos 2003

A- SİGORTA KAPSAMI

A.1- Sigortanın Kapsamı

Sigortacı, poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre işletene düşen hukuki sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar temin eder.

Araca bağlı olarak çekilmekte olan römork veya yarı römorkların (hafif römorklar dahil) veya çekilen bir aracın sebebiyet vereceği zararlar çekicinin sigortası kapsamındadır. Ancak, insan taşımada kullanılan römorklar bunlar için poliçede özel şartları belirtilecek ek bir sorumluluk sigortası sağlanmış olması kaydıyla teminata dahil olur.

Meydana gelen bir kazada zararın önlenmesi veya azaltılması amacıyla, sigorta ettirenin yapacağı makul ve zorunlu masraflar sigortacı tarafından karşılanır .

Bu sigorta işletenin (sigorta ettirenin) haksız taleplere karşı savunmasını da temin eder.

A.2-Sigortanın Coğrafi Sınırı

Bu sigorta Türkiye sınırları içinde geçerlidir.

A.3- Teminat Dışında Kalan Haller

Aşağıdaki haller sigorta teminatı dışındadır:

- a)** İşletilme halinde olmayan araçların sebep olacağı zararlar,
- b)** İşleten tarafından ileri sürülecek tazminat talepleri,
- c)** İşletenin eşinin, usul ve furuunun, kendisine evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin mallarına gelen zararlar nedeniyle ileri sürebilecekleri talepler,
- d)** Zarar görenlerin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta veya römorklarda taşınan eşyanın uğrayacağı zararlardan dolayı işletene karşı ileri sürülecek talepler,
- e)** Manevi tazminat talepleri.
- f)** İşletenin, Karayolları Trafik Kanunu uyarınca eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere karşı yöneltebileceği talepler,
- g)** İşletenin aracına veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorklara ve yarı römorklara veya çekilen araçlara gelecek zararlar nedeniyle ileri sürülecek talepler,
- h)** Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunan teşebbüslere, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla bırakılan aracın sebep olacağı zararlara ilişkin her türlü talepler,
- i)** Aracın, yetkili makamların izniyle tertip olunan yarışlara katılması veya yarışlara katılan araçlara eşlik etmesi ile gösteride kullanılması sonucunda meydana gelecek zararlar,
- j)** Çalınan veya gaspedilen araçların sebep oldukları ve Karayolları Trafik Kanunu'na göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın çalındığını veya gaspedildiğini bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürülecek talepler ile çalan ve gaspeden kişilerin talepleri,
- k)** Motorlu bisikletlerin kullanılmasından ileri gelen zararlar.

l) 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürecekleri talepler, aracı terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde kullanan kişilerin talepleri.

m) Dolaylı zararlar nedeniyle yöneltilecek tazminat talepleri.

A.4- Sigortanın Başlangıcı ve Sonu

Sigorta, poliçede, başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça, Türkiye saati ile öğleyin 12.00'de başlar ve öğleyin saat 12.00'de sona erer.

B- HASAR VE TAZMİNAT

B.1- Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesi halinde aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür:

a) Bu sözleşmeye göre, sorumluluğunu gerektirecek bir olayı, haberdar olduğu andan itibaren beş gün içinde sigortacıya ihbar etmek,

b) Sigortalı değilmişcesine gerekli kurtarma ve koruma önlemlerini almak ve bu amaçla sigortacı tarafından verilecek talimata uymak,

c) Sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tesbite, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek,

d) Zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı

derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmayaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek,

e) Sigorta konusu ile ilgili başka sigorta sözleşmeleri varsa bunları sigortacıya bildirmek.

B.2- Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi

Sigortacı zarar ve ziyan talebinde bulunan üçüncü kişilerle doğrudan doğruya temasa geçerek anlaşma hakkını haizdir.

Ancak sigortacının yazılı izni olmadıkça, sigorta ettiren tazminat talebini kısmen veya tamamen kabule yetkili olmadığı gibi zarar görenlere herhangi bir tazminat ödemesinde de bulunamaz.

Sigortacı;

a) Talep edilen tazminat ve giderleri hak sahibinin, kaza ve zarara ilişkin tesbit tutanağını veya bilirkişi raporunu ve gerekli belgeleri sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine ilettiği tarihten itibaren,

b) Yaralanan kimselerin ilk yardım, muayene ve kontrol veya bu yaralanmadan ötürü ayakta hastane, klinik ve diğer yerlerdeki tedavi giderleri ile tedavinin gerektirdiği diğer giderleri, belgeleri ile birlikte kendisine başvurma tarihinden itibaren, sekiz iş günü içinde sigorta teminat limitleri dahilinde öder.

Hasar halinde, hasar gören parça, onarımı mümkün değilse veya eşdeğeri parça ile değiştirilme imkanı yok ise yenisi ile değiştirilir. Bu durumda taşıtta birim kıymet artışı meydana gelse dahi bu fark tazminat miktarından indirilemez.

Dava açılması halinde, sigorta poliçesinde yazılı limitlere kadar davanın takip ve idaresi sigortacıya ait olup, sigorta ettiren, sigortacının göstereceği avukata gereken vekaletnameyi vermek zorundadır. Sigortacı dava masrafları ile avukatlık ücretlerini ödemekle yükümlüdür. Şu kadar ki, hükmolunan tazminat sigorta bedelini geçerse, sigortacı bu masrafları sigorta bedelinin tazminata oranı dahilinde öder .

Sigortalı veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimseler aleyhine cezai kovuşturmayaya geçilmesi halinde, sanığın izni ile sigortacı da savunmaya iştirak eder. Bu takdirde, sigortacı yalnız seçtiği avukatın giderlerini öder.

Cezai kovuşturmadan doğan tüm giderleri ile, muhtemel para cezaları sigorta teminatı dışındadır.

B.3- Sigortacının Halefiyeti

Sigortacı ödediği tazminat miktarınca hukuken sigorta ettiren yerine geçer.

B.4- Zarar Görenlerin Haklarının Saklı Tutulması ve Sigortacının İşletene Rücu Hakkı

Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.

Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene rücu edebilir.

Sigorta ettirene başlıca şu nedenlerle rücu edilir:

- a) Tazminatı gerektiren olay, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasdi bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda meydana gelmiş ise,
- b) İşleten, yetkili makamlardan izin almaksızın düzenlenen bir yarış için Karayolları Trafik Kanunu uyarınca yapılması gereken özel bir sigortanın yapılmamış olduğunu biliyorsa veya gerekli özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda ise,

c) Tazminatı gerektiren olay, aracın Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmayan kimseler tarafından sevk edilmesi sonucunda meydana gelmiş ise,

d) Tazminatı gerektiren olay, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin veya motorlu aracın hatır için karşılıksız olarak kendilerine verilen kişilerin uyuşturucu veya keyif verici maddeler almış olarak aracı sevk ve idare etmeleri esnasında meydana gelmiş veya olay, yukarıda sayılan kişilerin alkollü içki almış olmaları nedeniyle aracı güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş bulunmalarından ileri geliyorsa,

e) Tazminatı gerektiren olay, yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tesbit edilmiş olan istiaab haddinden fazla yolcu veya yük taşınması veya patlayıcı, parlayıcı ve tehlikeli maddeleri taşıma ruhsatı bulunmayan araçlarda, bu maddelerin parlama, tutuşma ve infilakı yüzünden meydana gelmiş ise,

f) Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesi halinde, B.1 maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa,

g) Tazminatı gerektiren olayın aracın çalınması veya gaspedilmesi sonucunda olması halinde, çalınma veya gaspedilme olayında işletenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğu tespit edilirse.

C- ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

C.1- Sigorta Ücretinin Ödenmesi

Sigorta ücreti, prim, Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'na katılma payı ile sigorta sözleşmesine, bedeline veya primine ilişkin olarak mevcut ve ileride konulacak vergi, resim ve harçlardan oluşur.

Sigorta ücretinin tamamı, sözleşme yapılır yapılmaz poliçenin teslimi karşılığında peşinen ödenir.

C.2- Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü

Sigortacı, bu sigortayı, sigorta ettirenin rizikonun gerçek durumunu bildirmek üzere poliçe ve eklerinde yazılı beyanına dayanarak kabul etmiştir .

Sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde, sigortacının sözleşmeyi daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek durumlarda, sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içerisinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar eder. Sigorta ettiren ihtarın tebliğ tarihini izleyen sekiz gün içinde talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse, sözleşme feshedilmiş olur.

Sözleşmenin feshi halinde, feshin hüküm ifade edeceği tarihe kadar geçen sürenin primi kısa süre esasından hesap edilir ve fazlası geri verilir.

Prim farkının süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer.

Gerçeğe aykırı beyan hali, zararı doğuran olayın meydana gelmesinden sonra öğrenilmişse, sigortacı bu zarardan dolayı ödenmiş ve ödenecek tazminatın:

a) Gerçeğe aykırı beyan, kasden yapılmış olması halinde tamamı için,

b) Kasıt olmaması halinde ise, ödenecek tazminatın, alınan prim ile alınması gereken prim arasındaki oran kadar kısmı dışında kalan miktarı için, sigorta ettirene rücu edebilir .

C.3- Sigorta Ettirenin Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü ve Sonuçları

Sigorta ettiren sözleşmeden sonra rizikoyu ağırlaştırıcı mahiyette meydana gelecek değişiklikleri durumu öğrenir öğrenmez en geç sekiz gün içinde sigortacıya ihbarla yükümlüdür. Sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar eder .Sigorta ettiren, ihtarın tebliğ

tarihini takip eden sekiz gün içinde talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse sözleşme fesh edilmiş olur.

Sözleşmenin feshi halinde, feshin hüküm ifade edeceği tarihe kadar geçen sürenin primi kısa süre esasından hesap edilir ve fazlası geri verilir.

Prim farkının süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer. Söz konusu değişikliklere ilişkin ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesinden önce meydana gelen olaylardan dolayı ödenmiş veya ödenecek tazminatlar için değişikliğin bildirilmemesinin kasıtlı olup olmamasına göre, C.2 maddesinin sigortacının rücu hakkına ilişkin (a) ve (b) fıkraları hükümleri uygulanır.

Sigorta süresi içinde meydana gelen değişiklikler rizikoyu hafifletici nitelikte olduğu ve bunun daha az prim alınması gerektirdiği anlaşılır ise, bu değişikliğin yapıldığı tarihten sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre hesaplanacak prim farkı sigorta ettirene geri verilir.

C.4- İşletenin Değişmesi

Sigorta sözleşmesi, sözleşmeye taraf olan araç işletenini takip eder. İşleten, sahip olduğu yeni araca ilişkin bilgileri sigortacıya bildirir. Araç grubunda herhangi bir değişiklik meydana gelmesi halinde, C.3 maddesi hükümleri kıyasen uygulanır.

Ancak, sözleşme süresi içinde işletenin değişmesi halinde sigorta sözleşmesi, işletenin değiştiği tarihten itibaren on gün süresince herhangi bir işleme gerek kalmaksızın ve prim ödenmeksizin yeni işleten için de geçerlidir.

Araç değişikliği nedeniyle yeni bir sigorta yaptırılması durumunda, sigortacının işletenin değiştiği tarihe kadar hak kazandığı prim gün esasına göre tespit edilir ve fazlası sigorta ettirene geri verilir.

C.5- Tebliğ ve İhbarlar

Sigorta ettirenin ihbar ve tebliğleri, sigorta şirketinin merkezine veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acenteye noter aracılığıyla veya taahhütlü mektupla yapılır.

Sigorta şirketinin ihbar ve tebliğleri de sigorta ettirenin poliçede gösterilen adresine, bu adreslerin değişmiş olması halinde ise sigorta şirketinin merkezine veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acenteye bildirilen son adresine aynı suretle yapılır.

Taraflara imza karşılığı olarak elden verilen mektup veya telgraf ile yapılan ihbar ve tebliğler de taahhütlü mektup hükmündedir.

C.6- Sırların Saklı Tutulması

Sigortacı ve sigortacı adına hareket edenler sigorta ettirene ait öğrenecekleri ticari ve mesleki sırların saklı tutulmamasından doğacak zararlardan sorumludurlar

C.7- Yetkili Mahkeme

Motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentanın bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılabileceği gibi, kazanın meydana geldiği yer mahkemesinde de açılabilir.

C.8- Zamanaşımı

Motorlu araç kazalarından doğan zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar.

Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir.

Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.

Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar.

Diğer hususlarda genel hükümler uygulanır.

C.9- Özel Şartlar

Bu genel şartlara ve varsa bunlara ilişkin klozlara aykırı düşmemek ve sigortalı aleyhine olmamak koşulu ile özel şartlar konulabilir.

C.10- Yürürlük

Madde 19- Bu genel şartlar 15.8.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Öner ŞENTEPE

Sürekli Adresi : Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Adli Müşavirliği ANKARA

Doğum Yeri ve Yılı : 20.08.1972

Yabancı Dili : İngilizce

İlk Öğretim : Kayadipi Köyü Alacağaç Mah. İlköğretim Okulu, 1984

Orta Öğretim : Kayadipi Köyü Ortaokulu-Ordu Lisesi, 1987-1990

Lisans : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1994

Yüksek Lisans : Bahçeşehir Üniversitesi

Enstitü Adı : Sosyal Bilimler

Program Adı : Özel Hukuk Bölümü

Çalışma Hayatı : 1994-1996 Avukatlık Stajı ve Avukatlık, 1996-1997 Yedek Subay Olarak Güney Deniz Saha Komutanlığı Askeri Savcılığı, 1997-1999 Askeri Hakimlik Stajı, 1999-2007 Kuzey Deniz Saha Komutanlığı Askeri Savcılığı, 2007-Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Hukuk İşleri Müdürlüğü.